

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjælte

TEMAPLAN FOR INTEGRERING: KUNNSKAPSGRUNNLAG

INNHold

1. Nasjonale føringer for integreringsarbeidet.....	3
1.1 Noen sentrale nasjonale føringer.....	3
1.2 Overføring av ansvar til fylkeskommunene	5
2. Regionale og nasjonale samarbeidsarenaer for fylkeskommunen knyttet til integreringsfeltet.....	8
2.1 Integrering som gjennomgående tema i Trøndelag fylkeskommune.....	8
2.2 Tverrfaglig arbeidsgruppe integrering	9
2.3 Regional samarbeidsgruppe integrering	9
2.4 Samarbeid med øvrige fylkeskommuner.....	9
2.5 Fylkeskommunens rolle som regional koordinator	9
3. Integrering i Trøndelag i tall	10
3.1 Stor økning i antall innvandrere til Trøndelag. Men vi ligger fortsatt under landssnittet ...	10
3.2 Trøndelag har aldri tidligere tatt imot like mange flyktninger som nå.....	15
3.3 Innvandrere har i snitt høyere utdanning enn resten av befolkningen i Trøndelag.....	17
3.4 Unge innvandrere har lavere sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring enn andre unge	19
3.5 Antall sysselsatte innvandrere i Trøndelag er firedoblet siste 20 år.....	21
4. Fakta om integreringsfeltet	31
4.1 Offentlige tjenester skal være like gode for alle brukere.....	31
4.2 Levekår, helse og sosial deltakelse.....	32
4.3 Frivillighetens rolle i integrering av innvandrere.....	34
4.4 Kultur og integrering	38
4.5 Idretten som arena for integrering.....	39
4.6 Fylkeskommunale opplæringstilbud for innvandrere	41
4.7 Innvandreres deltakelse i arbeidslivet	43
5. Noen sentrale begrep	47
Figuroversikt	48

1. NASJONALE FØRINGER FOR INTEGRERINGSARBEIDET

1.1 Noen sentrale nasjonale føringer

Med bakgrunn i migrasjonsbildet med stor tilstrømning av flyktninger i 2015, la Regjeringen i 2016 fram to meldinger som gir klare føringer knyttet til utvikling av et mer inkluderende samfunn.

"Fra utenforskap til ny sjanse – en samordnet innsats for voksnes læring.¹"

Sentrale føringer fra denne stortingsmeldingen:

- vekt på tiltak som skal gi voksne bedre muligheter til å styrke sin kompetanse, øke mulighetene til å delta i opplæring og få sin medbrakte kompetanse godkjent.
- lærernes kompetanse er viktig for kvaliteten på opplæringen.
- regjeringens vilje til å utvikle en samordnet og helhetlig politikk for voksne med lite utdanning, svake grunnleggende ferdigheter eller ikke godkjent kompetanse.

Meldingen ble sommeren 2016 fulgt opp av en mer omfattende integreringsmelding:

"Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk.²"

Her tar regjeringen utgangspunkt i mennesker som en ressurs som vil bidra, og fremhever i den forbindelse:

- flere nyankomne innvandrere med fluktbakgrunn skal raskere komme i arbeid eller utdanning og få en fast tilknytning til arbeidslivet.
- målet er at alle som skal leve og bo i Norge skal komme i jobb, bli skattebetalere og deltakende borgere.
- stat, kommune, fylkeskommune, næringsliv og frivilligheten må legge til rette for at nye innbyggere blir bidragsyttere.

¹ Meld.St. 16 (2015-2016)

² Meld. St. 30 (2015- 2016)

Disse meldingene ble fulgt opp med

Regjeringens integreringsstrategi

Denne peker på et behov for en reform på integreringsfeltet, og gir følgende sentrale føringer:

- Utdanning og kvalifisering
- Arbeid
- Hverdagsintegrering
- Retten til å leve et fritt liv

De to ovennevnte stortingsmeldingene refererer begge til introduksjonsloven. Integreringsstrategien referer både til kvalifisering, men også til begrensninger i muligheten til å delta i samfunns- og arbeidslivet.

Integreringsreformen har bakgrunn i alle de tre meldingene og har fokus på både kvalifisering og deltakelse. Reformen har medført en ny lov:

Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven)

Denne erstatter introduksjonsloven. Formålet med loven er at innvandrere tidlig integreres i det norske samfunnet og blir økonomisk selvstendige. Loven skal bidra til at innvandrere får gode norskkunnskaper, kunnskap om norsk samfunnsliv, formelle kvalifikasjoner og en varig tilknytning til arbeidslivet.

Loven skal videre legge til rette for at asylsøkere tidlig får kjennskap til norsk språk og samfunnsliv.

For å hindre diverse begrensninger til deltakelse i samfunnet har regjeringen utarbeidet handlingsplaner mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020).

"Retten til å bestemme over eget liv."

Denne stortingsmeldingen retter seg mot alle som berøres av tematikken, og da særlig ansatte i hjelpetilbudene, beslutningstakere og frivillige organisasjoner.

Sentrale føringer fra denne stortingsmeldingen er:

- endringer av holdninger og praksis i berørte miljøer
- å styrke kunnskap om tjenestetilbudet

Følgende lover er de mest sentrale i planen:

- Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven)
- lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonslova, rundskriv G-01/2016)
- lov om barnehager
- opplæringsloven – § 4A-1. Rett til grunnskoleopplæring for voksne
- opplæringsloven – § 4A-2. Rett til spesialundervisning på grunnskolens område
- opplæringsloven - § 2-8. Særskilt språkopplæring for elever fra språklige minoriteter
- lov om sosialtjenester
- forvaltningsloven
- lov om likestilling og forbud mot diskriminering

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering er ny fra januar 2018. Loven har til formål å fremme likestilling og hindre diskriminering i alle deler av samfunnet. Den forbyr diskriminering knyttet til bla. kjønn, etnisitet, religion, livssyn, seksuell orientering, alder og andre vesentlige forhold ved en person.

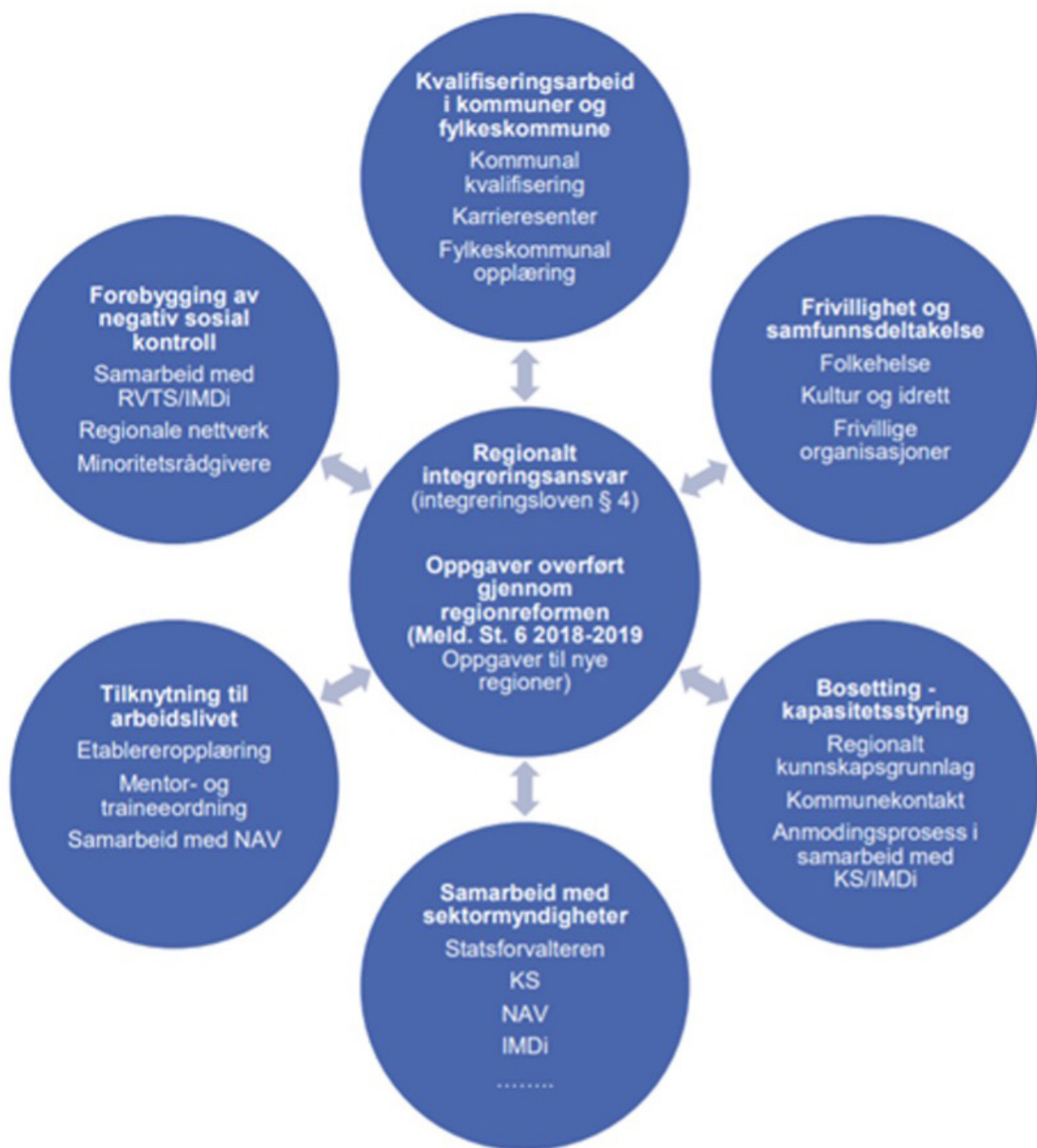
1.2 Overføring av ansvar til fylkeskommunene

I forbindelse med regionreformen ble en del av integreringsoppgavene som tidligere lå hos Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) overført til fylkeskommunen.

Regionale oppgaver som er overført fra IMDi til Trøndelag fylkeskommune er:

- Kapasitetsstyring på bosetting: Fylkeskommunen har fått ansvar for å anbefale til IMDi hvilke kommuner som bør bosette flyktninger, samt antallet de skal bosette. Flyktningene skal bosettes i områder hvor de kan komme i arbeid og få tilbud om nødvendig utdanning og kompetanseheving
- Forebygging av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ved å bygge nettverk, dele kompetanse og samarbeide med relevante myndigheter og andre aktører på regionalt og kommunalt nivå
- Veiledning og kompetanseheving av kommunene i deres kvalifiseringsarbeid: Fylkeskommunen skal følge opp kommunenes kvalifiseringsarbeid der arbeidet er stedsavhengig, og kjennskap og nærhet til kommunene bidrar til bedre oppgaveløsning
- Følge opp arbeidet med frivillighet og samfunnsdeltakelse på regionalt nivå
- Samarbeid med regionale sektormyndigheter om kvalifisering og integrering av innvandrere på regionalt nivå
- Fordele midler til tilskuddsordningene Jobbsjansen del B (mer grunnskoleopplæring til innvandrerdømt), mentor- og traineeordninger og etablereropplæring for innvandrere.

Fylkeskommunens verktøy for politikkutforming er regional planlegging. Det er viktig å se integreringsoppgavene i sammenheng med de store samfunnsutfordringene og mulighetene i dette.

Figur 1: Sammenheng mellom integreringsoppgaver etter regionreformen

I 2020 trådte *Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven)* i kraft. Her fikk fylkeskommunen nye lovpålagte oppgaver, og noen av de overførte integreringsoppgavene ble ytterligere konkretisert:

§ 4 Fylkeskommunens ansvar

*Fylkeskommunen er ansvarlig for det regionale integreringsarbeidet
Fylkeskommunen skal utarbeide planer for kvalifisering av innvandrere.
Fylkeskommunen skal anbefale hvor mange flyktninger som bør bosettes i den enkelte kommune i fylket.
Fylkeskommunen skal sørge for tilbud om karriereveiledning etter § 11 og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for deltagere som går fulltid i videregående opplæring etter § 30.
Departementet kan gi forskrift om fylkeskommunens ansvar for det regionale integreringsarbeidet.*

Forskriften til integreringsloven inneholder også bestemmelser for fylkeskommunen;

§ 65. Fylkeskommunens ansvar for regionale integreringsoppgaver

Fylkeskommunen skal legge til rette for at innvandrere kan etablere virksomheter, og at fagutdannede og høyt kvalifiserte innvandrere inkluderes i arbeidslivet. Fylkeskommunen skal også legge til rette for at det gis mer grunnskoleopplæring til innvandrerungdom som har behov for det for å kunne gjennomføre videregående opplæring.

Fylkeskommunen skal følge opp det regionale arbeidet mot negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Fylkeskommunen skal også legge til rette for samarbeid med sivilsamfunnet, herunder frivillig sektor.

2. REGIONALE OG NASJONALE SAMARBEIDSARENAER FOR FYLKESKOMMUNEN KNYTTET TIL INTEGRERINGSFELTET

Fylkeskommunen har mange roller som kan virke positivt inn på integreringsarbeidet. Dette gjelder blant annet rollene som samfunnsutvikler, medvirkende planmyndighet, betydelig tjenesteleverandør, partnerskapsaktør, folkehelsekoordinator og roller inn mot frivillighet og kulturliv. Fylkeskommunen har også en viktig rolle for å kanalisere lokale erfaringer og behov oppover mot nasjonalt nivå.

For å lykkes fullt ut i dette arbeidet er fylkeskommunen avhengig av et godt samarbeid internt i fylkeskommunen, med kommuner, med andre virksomheter i regionen som statsforvalter og NAV og med nasjonale myndigheter. Målsettingen er å oppnå en mer vellykket integrering i regionen. Ved å gå sammen oppnår vi mer enn hva hver enkelt kan få til hver for seg. Det er i tråd med dette utviklet flere samarbeidsarenaer med både interne og eksterne parter. Nedenfor presenteres de viktigste arenaene:

2.1 Integrering som gjennomgående tema i Trøndelag fylkeskommune

Internt i fylkeskommunen er integrering definert som et «gjennomgående tema». Dette innebærer at alle avdelinger har et sektoransvar for den gjennomgående oppgaven, mens en avdeling er tillagt et koordineringsansvar for oppgaven. For integreringsområdet er dette koordineringsansvaret lagt til avdeling utdanning og kompetanse. Avdelingen skal være pådriver for integreringsfeltet og sørge for at oppgaven ivaretas på en helhetlig måte. Dette omfatter både utvikling, drift, tverrfaglig involvering og koordinering av oppgaven.

2.2 Tverrfaglig arbeidsgruppe integrering

Tverrfaglig arbeidsgruppe integrering består av medlemmer fra avdeling for utdanning, avdeling for plan, næring og kulturminner og avdeling for kultur og folkehelse. Arbeidsgruppa ledes av utdanning og har en styringsgruppe bestående av direktørene for utdanning, plan og næring, og kultur og folkehelse.

Arbeidsgruppa skal gjennom møter og innspill bidra til at fylkeskommunen på en best mulig måte klarer å ivareta ansvarsområdene innen integreringsfeltet. En sentral del av dette er å se på integrering i perspektivet næringsutvikling, kommunedialog, kultur og folkehelse og den samfunnsutviklerrollen som fylkeskommunen har. Arbeidsgruppa blir et viktig virkemiddel for å knytte sammen eksisterende ansvarsområder med de nye.

2.3 Regional samarbeidsgruppe integrering

Regional samarbeidsgruppe integrering består av Statsforvalteren, NAV, KS i Trøndelag. Trøndelag fylkeskommune leder og koordinerer arbeidet i regional samarbeidsgruppe. Samarbeidet skal bidra til en bedre sammenheng og koordinering av de enkelte ansvarsområder innen integreringsfeltet. Et vesentlig moment er økt endringskraft og måloppnåelse på dette området i kommunene på grunnlag av en mer samordnet innsats. Viktige enkeltdeler i dette vil være en bedre samordnet oppgaveløsning og sektorovergripende initiativer for integreringsarbeidet i Trøndelag.

2.4 Samarbeid med øvrige fylkeskommuner

Fylkeskommunene etablerte tidlig i 2020 ulike fagnettverk knyttet opp mot de ulike ansvarsområdene fylkeskommunen fikk gjennom regionreform og lov. Fagnettverkene koordineres av et arbeidsutvalg. Gjennom dette samarbeidet har fylkeskommunene levert flere samlede henvendelser til nasjonalt nivå.

2.5 Fylkeskommunens rolle som regional koordinator

Muligheten til å skape kraftfullt integreringsarbeid ligger i å jobbe i partnerskap der oppgavene sees i sammenheng med andre områder. På integreringsfeltet er det mange aktører, offentlige og private, med delansvar og oppgaver som ikke nødvendigvis er koblet.

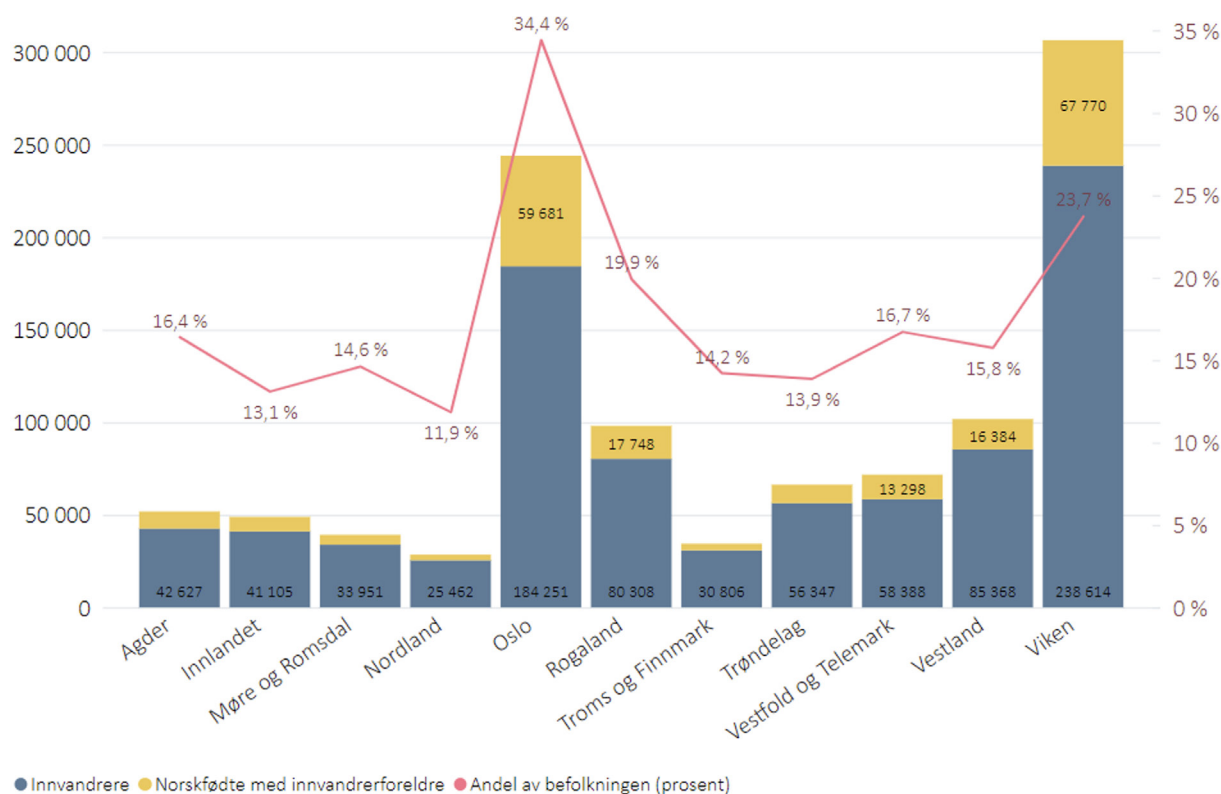
Fylkeskommunen skal også bidra til å sikre koordinering og sammenheng i integreringsarbeidet. Dette krever en ekspertise på integrering som fagområde og en evne til å få mange typer aktører til å gjøre tiltak, prioritere integreringsarbeid, og ikke minst få tiltak og prioriteringer til å jobbe i samme retning.

Den enkelte flyktning og innvandrere er ved ankomst til landet ofte prisgitt et støtteapparat som fungerer. Den enkelte kommune har et stort ansvar i dette, men kommunene er også avhengige av andre regionale aktører for at vedkommende kan nyttiggjøre seg utdanning- og arbeidsmuligheter. På samme måte som det enkelte lokalsamfunn og regionen er avhengige av flyktninger og innvandrere for å få en ønsket utvikling og verdiskaping framover.

3. INTEGRERING I TRØNDELAG I TALL

3.1 Stor økning i antall innvandrere til Trøndelag. Men vi ligger fortsatt under landssnittet

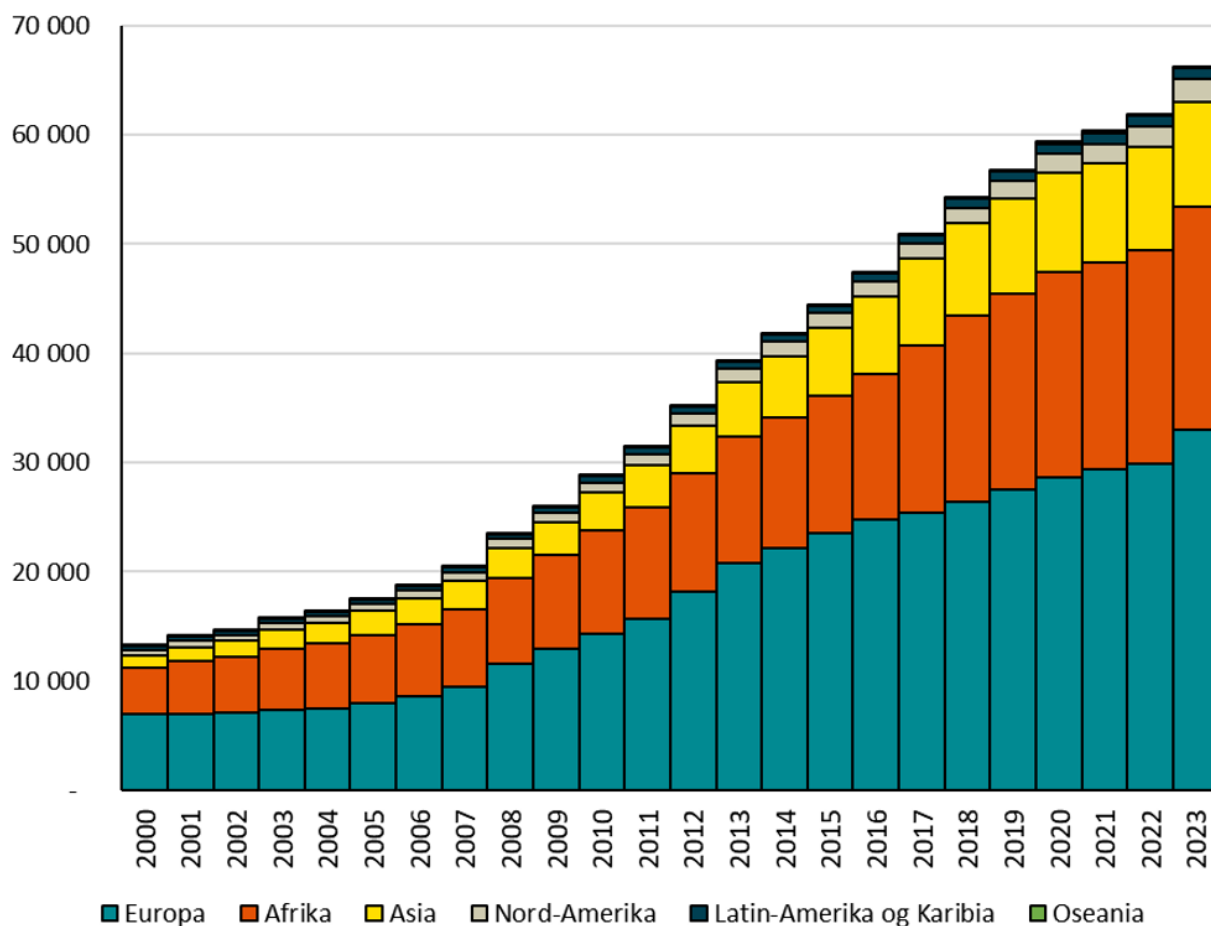
13,9 % av befolkningen i Trøndelag er innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre³. Trøndelag har en betydelig lavere andel innvandrere enn landssnittet på 19,9 %. Antall innvandrere i Trøndelag har imidlertid vokst med 49,2 prosentpoeng siden 2015.

Figur 2: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i 2023. Kilde: SSB tabell 09817

³ SSB definerer innvandrere som personer født i utlandet med to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge og har to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Innvandreres landbakgrunn er definert ut fra fødeland som er mors bosted ved personens fødsel. For norskfødte med innvandrerforeldre brukes foreldrenes fødeland. I de tilfeller der foreldrene har ulikt fødeland er det morens fødeland som blir gjeldende.

Som det framgår av nedenstående figur har det vært en stor økning i antall innvandrere fra alle regioner de siste 20 år. I Trøndelag har antallet innvandrere blitt femdoblet siden tusenårsskiftet.

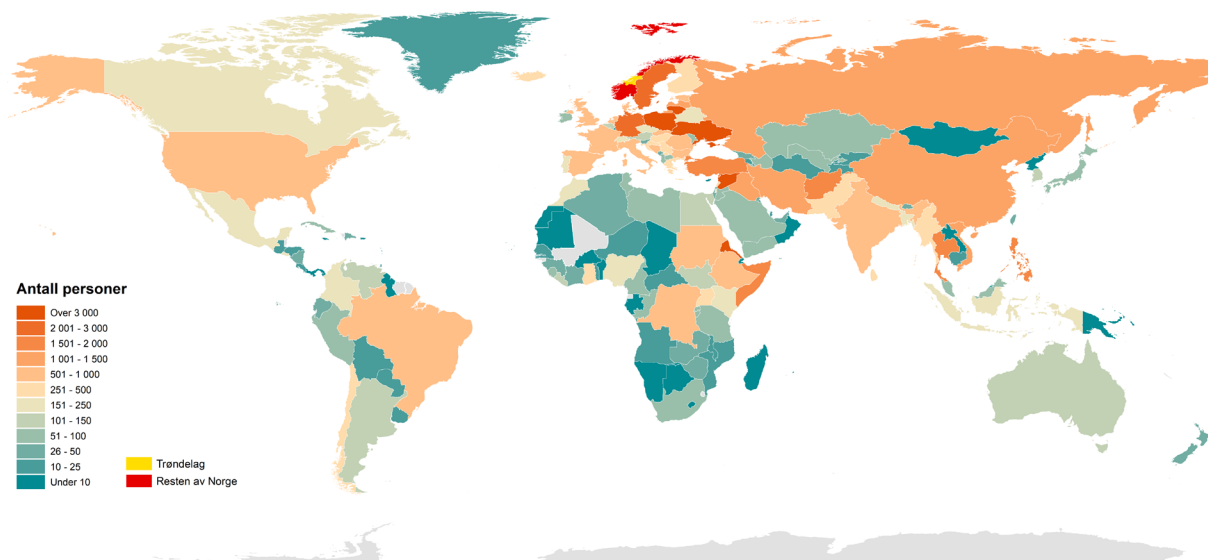

Figur 3: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Trøndelag, utvikling de siste 23 år, fordelt på regionbakgrunn

Av de 66 295 bosatte personene med innvandrerbakgrunn i Trøndelag i 2023 kom 33 039 fra europeiske land, 20 435 kom fra Asia (inkludert Tyrkia) og 9 576 kom fra Afrika.

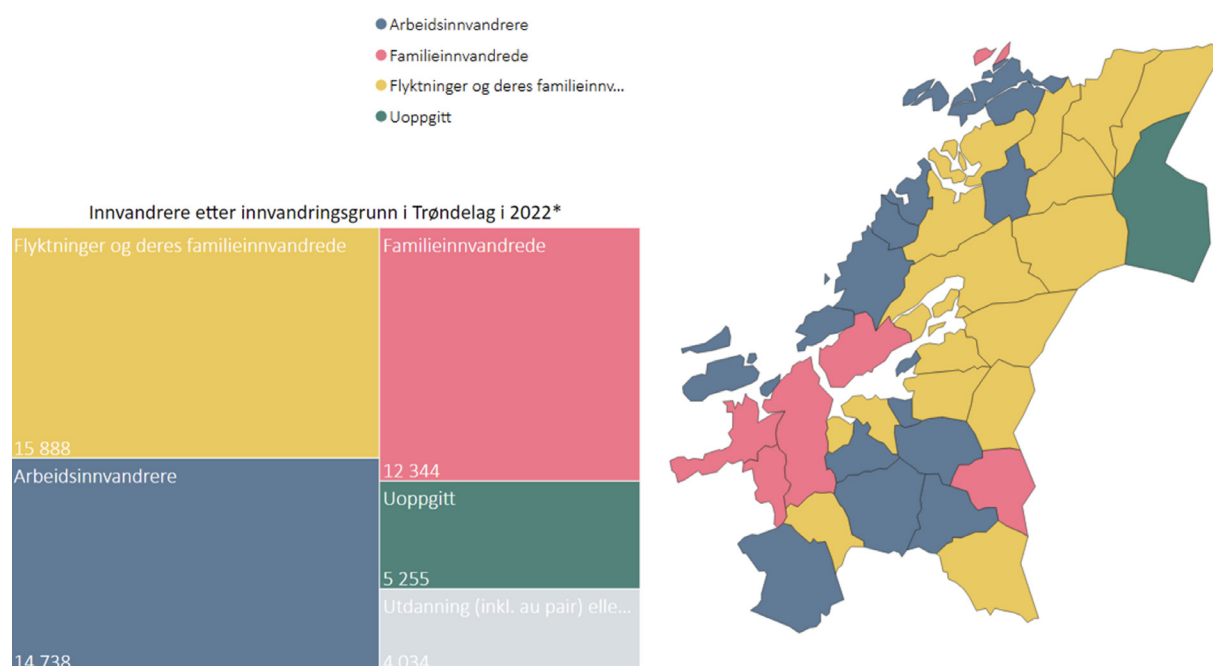
Flest innvandrere fra Polen, Syria og Litauen

Det bor personer fra 175 land i Trøndelag. Polen, Syria og Litauen er de landene som flest innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre har bakgrunn fra. Pr 1/1-2023 var det 7 250 personer fra Polen, 3 750 fra Syria og 3 400 personer fra Litauen bosatt i Trøndelag. I løpet av 2022 ble det bosatt mange personer fra Ukraina i Trøndelag. Per 1.1.2023 bodde det litt over 3 000 personer fra Ukraina i Trøndelag, opp fra 650 i 2022. Dette er en utvikling som har fortsatt i 2023 og som vi i følge nasjonale myndigheter også må regne med vil fortsette i 2024.

Figur 4: Landbakgrunn til personer bosatt i Trøndelag pr 1/1-2023

For Trøndelag sett under ett er det flyktninger og deres familieinnvandrede som utgjør den største gruppen av innvandrere. Dersom vi går ned på kommunenivå så skiller Oppdal, Midtre Gauldal, Holtålen, Melhus, Selbu, Malvik, Hitra, Ørland, Åfjord. Osen, Flatanger, Nærøysund og Overhalla seg ut ved at arbeidsinnvanderne utgjør den største gruppen innvandrere i disse kommunene.

Figur 5: Fordeling av innvandrere etter innvandringsbakgrunn 2022. Kartet viser hva som er største gruppe innvandrere i hver av kommunene

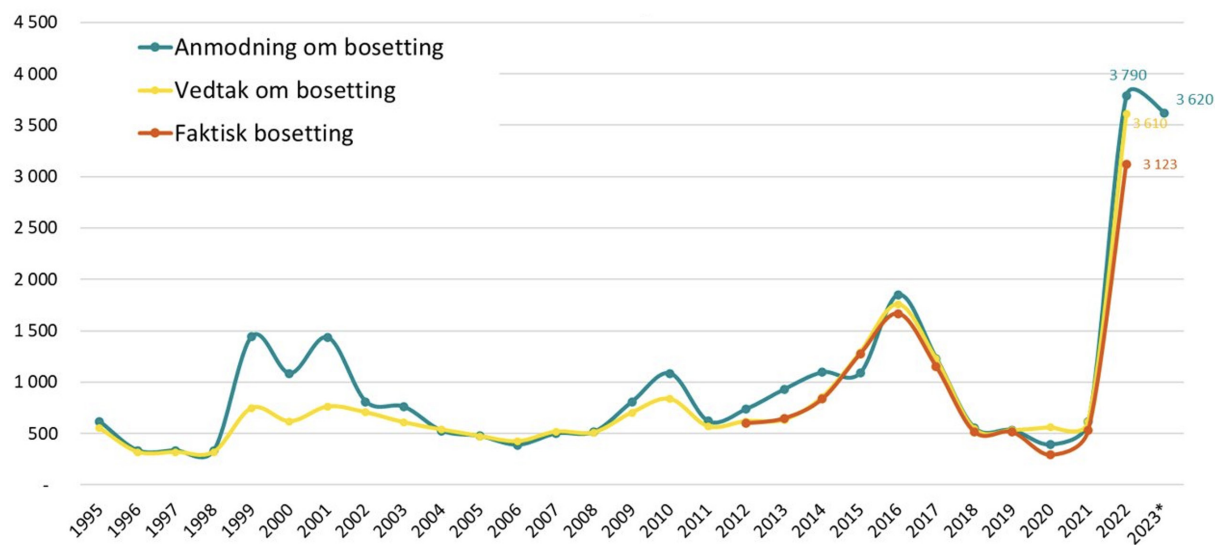
Høyest andel innvandrere på Frøya og Hitra

Frøya og Hitra har størst andel innvandrere av kommunene i Trøndelag. På Frøya og Hitra er henholdsvis 26,4 % og 20,1 % av innbyggerne innvandrere per 1. januar 2023. Dette er de to eneste kommunene i Trøndelag som har større andel innvandrere enn landssnittet. Hvis man også tar med norskfødte med innvandrerforeldre så har henholdsvis 30,1 % og 23,1 % av kommunenes befolkning innvandrerbakgrunn. Forklaringen på hvorfor disse to kommunene har så høy andel innvandrere ligger i at det har vært en veldig sterk arbeidsinnvandring knyttet opp mot veksten i oppdrettsnæringen. Arbeidsinnvandrere har vært den største gruppen innvandrere i hele perioden fra 2008 og fram til 2023 for disse kommunene.

I de fleste kommunene i Trøndelag er det under 10 % av befolkningen som er innvandrere. Lavest andel innvandrere finner vi i Rindal med 2,3 % av befolkningen i 2023.

3.2 Trøndelag har aldri tidligere tatt imot like mange flyktninger som nå

For de fleste kommunene i Trøndelag så har flyktninger utgjort den største innvandringsgruppen de fleste av de siste 15 årene. Bosettingen av flyktninger har vært spesielt stor i årene 2015-2017 (konflikten i Syria) og fra 2022 fram til i dag (Russlands angrep på Ukraina). Det har aldri tidligere blitt bosatt flere flyktninger verken i Trøndelag eller nasjonalt enn etter 24. februar 2022.

Figur 7: Anmodning, vedtak og faktisk bosetting av flyktninger i kommuner i Trøndelag fram til i dag

Trøndelag fylkeskommune fikk fra 1. januar 2020 overført nye integreringsoppgaver i forbindelse med regionreformen. En av disse oppgavene er å anbefale hvor mange flyktninger som bør bosettes i den enkelte kommune i fylket. Anbefalingen skal ta utgangspunkt i anmodningstall fra Nasjonalt utvalg, og være basert på nasjonale føringer, herunder anmodningskriterier gitt av Kunnskapsdepartementet. Trøndelag fylkeskommune utarbeider sin anbefaling etter skriftlige innspill og egne regionale møter med alle kommunene⁴.

Russlands angrep på Ukraina har utløst en stor dugnadsinnsats i Trøndelag og Norge

De siste to årene har vært svært spesielle på grunn av den sterke økningen i flyktningeankomster fra Ukraina. 11. mars 2022 vedtok regjeringen at alle flyktninger fra Ukraina skulle innvilges midlertidig kollektiv beskyttelse. Dette er en ordning det åpnes for i utlendingsloven, og som tidligere bare er blitt benyttet to ganger i Norge⁵. Ordningen innebærer at asylsøkere fra Ukraina for en begrenset periode gis oppholdstillatelse basert på gruppetilhørighet, og ikke etter en individuell vurdering.

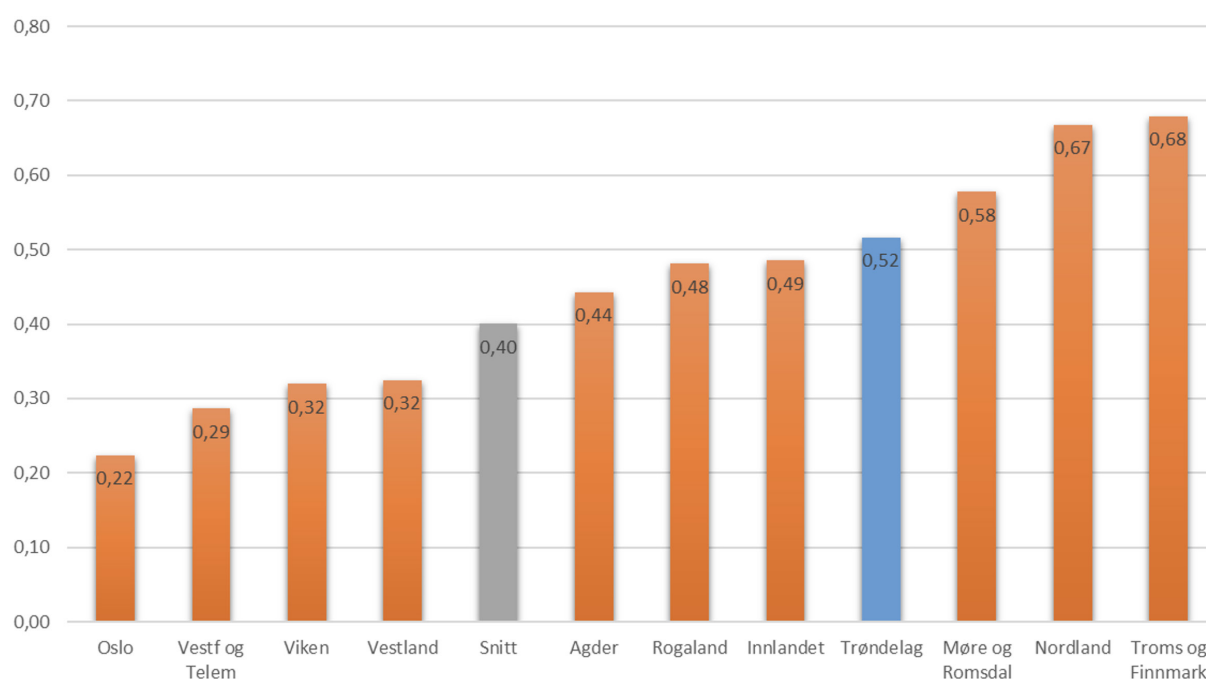
⁴ Se fylkesutvalgssak 268/22: Orientering om fylkeskommunens rolle i anmodningsprosessen i forbindelse med bosetting av nyankomne flyktninger

⁵ I forbindelse med masseflukten fra Bosnia i starten av 90-tallet, og flukten fra Kosovo på slutten av 90-tallet. [Kollektiv beskyttelse - UDI](#)

I 2022 ble for første gang alle kommuner i Trøndelag anmodet om å ta i mot flyktninger. I 2023 kom det for første gang også en tilleggsanmodning i og med at antallet flyktninger ble enda større enn først antatt. Anmodningen ble økt fra 35 000 til 38 000, og Trøndelags andel ble en økning fra 3620 til 3930 flyktninger.

Kommunene i Trøndelag har gjennom dialogmøtene med fylkeskommunen i 2023 generelt meldt tilbake om en stor dugnadsvilje og stort sett god evne til å ta i mot flyktninger. Samtidig er mangel på sentrumsnære boliger, mangelfull kollektivforbindelse til mindre sentrumsnære boliger, og kapasitetsutfordringer i de kommunale tjenestene de utfordringene som oftest er blitt meldt inn av kommunene i Trøndelag. Dette samsvarer også i stor grad med tilbakemeldinger gitt av kommuner i resten av landet.

Det ble bosatt 242 flyktninger i alderen 16-19 år i Trøndelag i 2022. Nedenstående framstilling viser bosatte flyktninger mellom 16 og 19 år i alle fylker, sett opp i mot innbyggertallet i fylket. Trøndelag var blant fylkene som hadde høyest antall bosatte flyktninger opp i mot innbyggertall i 2022, og var det fylket som hadde høyest andel blant de større fylkene.

Figur 8: Bosatte 16-19 åringer i 2022, i promille av innbyggertall i fylket. Kilde: IMDi

De videregående skolene i Trøndelag gjør en stor innsats for å tilby disse et tilbud så raskt som mulig, blant annet gjennom inntak til innførings- og kombinasjonsklasser på høsten, tilbud om norskkurs til nyankomne som kommer i løpet av skoleåret, og strakstiltak for nyankomne om våren/sommeren fram til de kan delta i det ordinære inntaket om høsten.

Alle bosatte flyktninger har rett og plikt til å gjennomgå et eget introduksjonsprogram

Bosatte flyktninger over 18 år gjennomgår et introduksjonsprogram som tilbys av kommunen. Programmet skal bidra til at flyktningen får kvalifikasjoner som gir grunnlag for å være økonomisk selvstendig. Introduksjonsordningen er det viktigste virkemidlet for integrering av flyktninger i Norge. I 2021 deltok 1047 personer i introduksjonsprogrammet i Trøndelag. Av disse hadde 24,2% grunnskoleopplæring og 9,2% videregående opplæring. I november 2021 var 62% av de som avsluttet introduksjonsprogrammet året før i Trøndelag i arbeid og/eller utdanning. Tilsvarende andel nasjonalt var 61%.

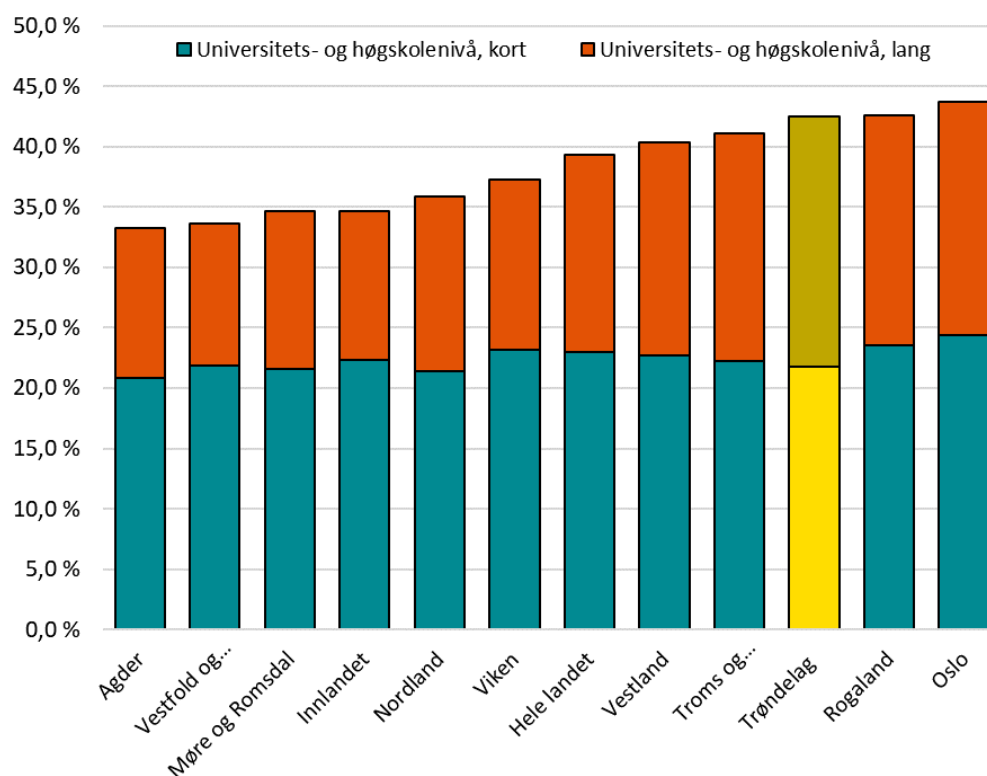
3.3 Innvandrere har i snitt høyere utdanning enn resten av befolkningen i Trøndelag

I 2021 var det 15 402 av de bosatte innvandrerne i Trøndelag som hadde høyere utdanning. Det utgjør 44,9 % av bosatte innvandrere i Trøndelag (30-66 år). Det er en høyere andel innvandrere som har høyere utdanning enn det man finner i den øvrige befolkningen i Trøndelag. I den delen av befolkningen som ikke er innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre så har 41,9 % av befolkningen høyere utdanning. Denne forskjellen i utdanningsnivå gjenspeiles ikke i nasjonalt snitt, der det er tilnærmet den samme andelen som har høyere utdanning blant innvandrere som i øvrig befolkning.

Nedenstående tabell viser prosentfordelingen mellom bakgrunn og høyeste utdanningsnivå i Trøndelag og Norge (tall for Norge i parentes) i 2021

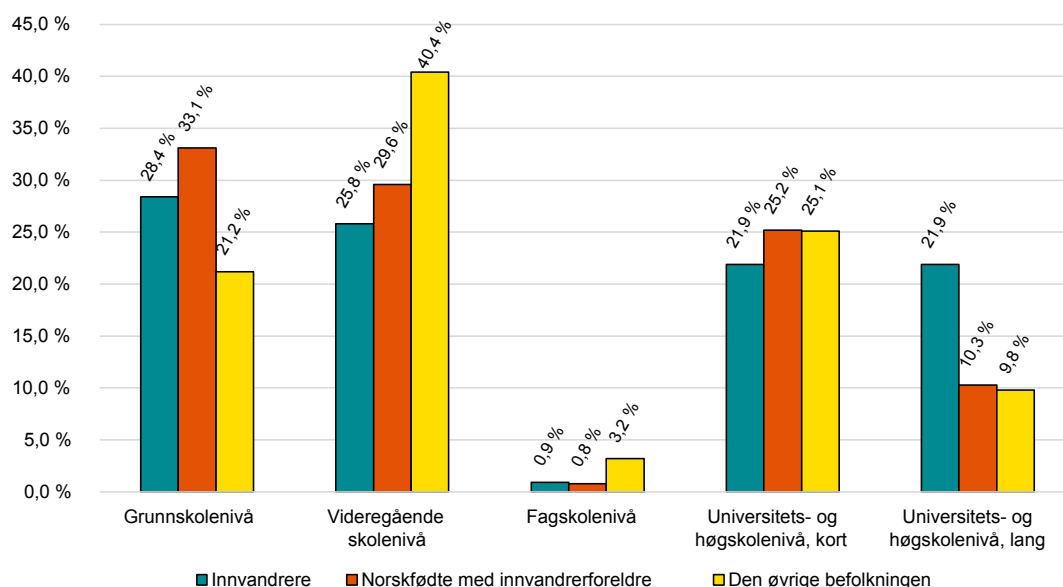
Bakgrunn	Grunnskole	Videregående	Universitet/ høyskole	Ingen utdanning eller uoppgitt
Hele befolkningen	16,6 (18,8)	40,4 (38)	42,3 (42,4)	0,7 (0,8)
Befolkningen unntatt innvandrere	15,2 (16,9)	42,7 (40,2)	41,9 (42,5)	0,3 (0,4)
Innvandrere	24,1 (25,6)	28,4 (30)	44,9 (42)	1,1 (2,4)

Trøndelag er, etter Oslo og Rogaland, det fylket i Norge som har høyest andel innvandrere med høyere utdanning.

Figur 9: Andel innvandrere (16 år eller eldre) som har høyere utdanning 2023

Det er spesielt en høy andel innvandrere med lengre høyere utdanning (universitet eller høyskoleutdanning på mer enn 4 år) i Trøndelag. 21,9 % av innvandrere bosatt i Trøndelag har en lengre høyere utdanning mot 9,8 % blant den øvrige befolkningen.

Figur 10: Utdanningsnivå til personer 16 år og eldre, bosatt i Trøndelag 2022, fordelt etter innvandringskategori

Samtidig som en stor gruppe av innvandrere bosatt i Trøndelag har høyere utdanning så er det også en høyere andel innvandrere som kun har grunnskoleutdanning enn i den øvrige befolkningen (28,4% blant innvandrere mot 21,2% i den øvrige befolkningen). Det er en betydelig lavere andel innvandrere (25,8 %) som har videregående skole som høyeste utdanning enn i den øvrige befolkningen (40,4 %).

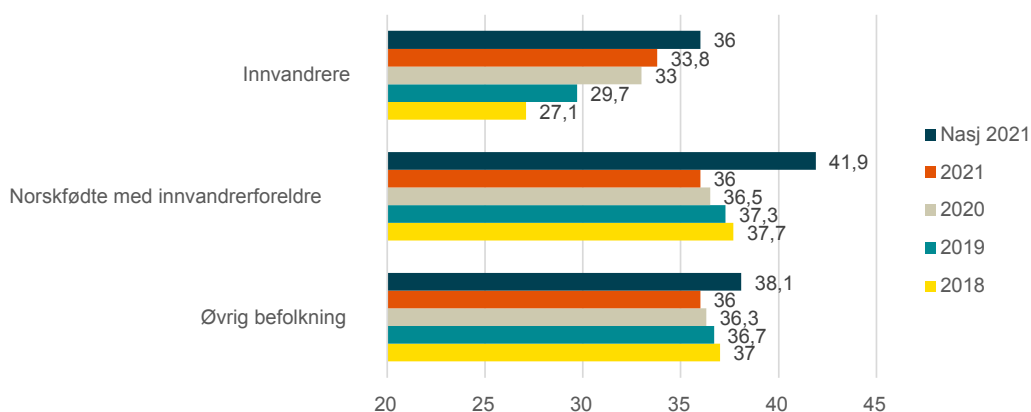
Alle disse forskjellene er imidlertid blitt noe mindre siden 2019.

3.4 Unge innvandrere har lavere sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring enn andre unge

Det norske arbeidsmarkedet har utviklet seg slik at det har blitt færre jobber med lave kvalifikasjonskrav. Uten videregående opplæring øker risikoen for å falle utenfor arbeidsmarkedet. Frafall fra videregående opplæring forstås som et problem både på et individuelt og et samfunnsøkonomisk plan, og det er et politisk mål med bred oppslutning at flest mulig skal fullføre videregående opplæring. Ikke minst blir utdanning løftet frem som en nøkkel til integrering.

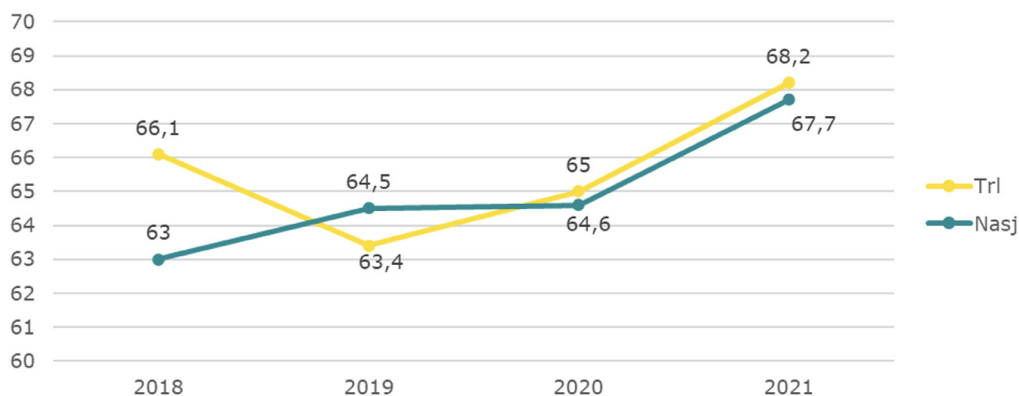
I 2021 var 1889 innvandrere mellom 16 og 24 år i Trøndelag i videregående opplæring. Dette tilsvarer 33,8 % av alle innvandrere i aldersgruppen. Andelen som var i videregående opplæring blant øvrig befolkning var på 36%.

Andelen innvandrere i videregående opplæring har økt med 6,7 prosentpoeng siste fire år i Trøndelag. Det er en liknende økning nasjonalt. Andelen innvandrere som er i videregående opplæring i Trøndelag har alle de siste fire år ligget noe under nasjonalt snitt, med et avvik på 2,2 prosentpoeng i 2021.

Figur 11: Andel av personer 16-24 år i Trøndelag som er i videregående skole, gjennomsnitt siste 3 år. Kilde: IMDi

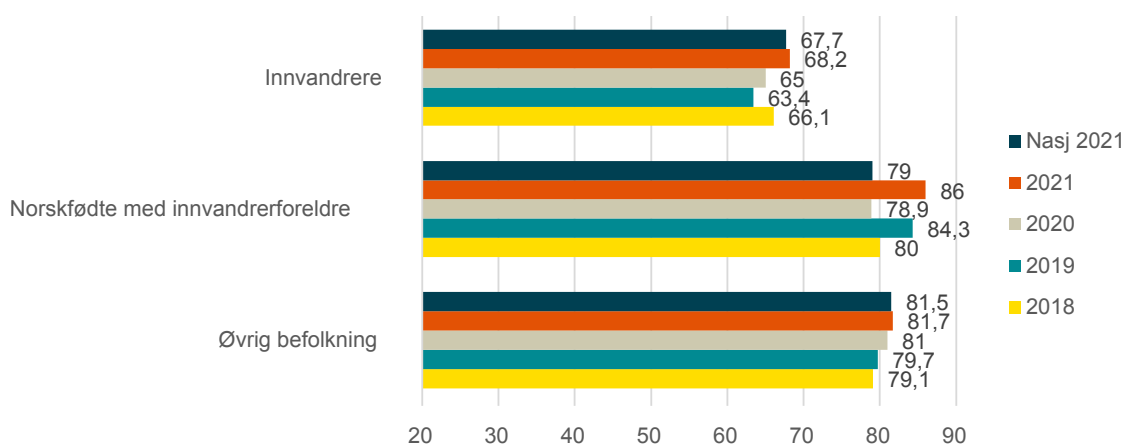
Unge innvandrere har lavere sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring enn andre unge. Andelen innvandrere mellom 16 og 24 år som har fullført og bestått videregående opplæring innen fem år fra oppstart har samtidig økt noe i Trøndelag i løpet av den siste fireårsperioden, fra 66,1% i 2018 til 68,2% i 2021. Dette er i stor grad i tråd med den nasjonale utviklingen, og gjennomføringen for denne gruppen i Trøndelag var også tilnærmet lik nasjonalt snitt i 2021.

Figur 12: Andel av innvandrere 16-24 år som fullførte videregående innen fem år fra oppstart. Kilde: IMDi

Norskfødte med innvandrerforeldre gjennomførte i større grad enn jevnaldrende med norske foreldre i Trøndelag i 2021. Mens andelen unge innvandrere som startet videregående opplæring i Trøndelag i 2016 og som gjennomførte innen fem år var på 68,2 prosent, var tilsvarende andel på 86 prosent blant norskfødte med innvandrerforeldre. Blant jevnaldrende med norske foreldre var andelen på 81,7 prosent.

De siste fem årene har gjennomføringsandelen økt i alle gruppene, både i Trøndelag og nasjonalt.

Figur 13: Andel av personer 16-24 år i Trøndelag som fullførte videregående innen fem år fra oppstart. Kilde: IMDi

3.5 Antall sysselsatte innvandrere i Trøndelag er firedoblet siste 20 år

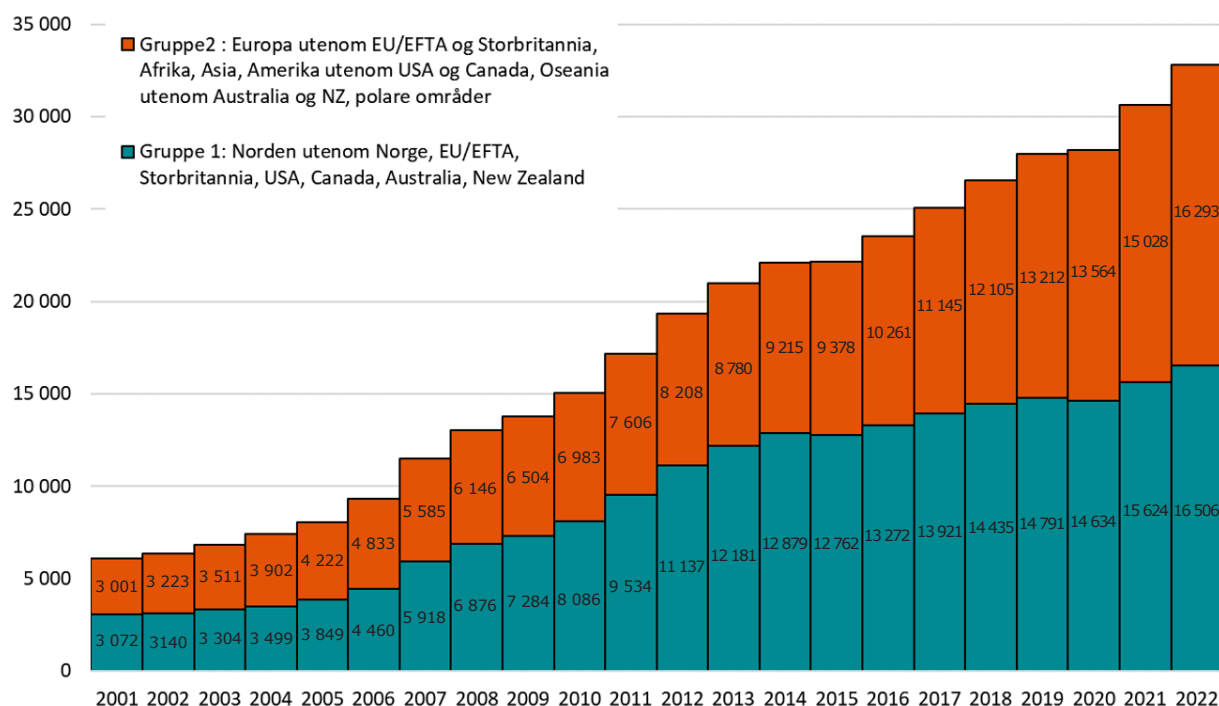
I 2023 var den totale mangelen på arbeidskraft i Trøndelag på 5400 personer. Trøndelag er dermed den regionen i landet som har den tredje høyeste mangelen på arbeidskraft, bare forbigått av Oslo (6650) og Øst-Viken (5800). 17% av bedriftene som deltok i NAVs bedriftsundersøkelse i Trøndelag svarte at de har hatt problemer med å få tak i arbeidskraft de siste tre månedene, mens 9% svarte at de tilsatte noen med lavere eller annen formell kompetanse enn det de søkte etter. Dette er tilnærmet likt nasjonalt snitt⁶.

Innvandrere er en viktig del av det trønderske arbeids- og næringslivet. Per 31/12-2021 utgjorde innvandrere 12,6 % av alle sysselsatte i Trøndelag. I perioden 2010 til 2021 så økte andel innvandrere blant sysselsatte i Trøndelag fra 6,9 % til 12,6%. Tilsvarende utvikling for hele landet under ett var fra 10,9% til 17,5% i samme tidsperiode. Antall sysselsatte innvandrere bosatt i Trøndelag har altså økt raskere enn den totale sysselsettingsveksten i Trøndelag. Og samtidig som andelen av arbeidslivet som består av innvandrere er lavere i Trøndelag enn nasjonalt, så har Trøndelag hatt en prosentvis større økning enn landssnittet siden 2010. Totalt var det 30651 sysselsatte innvandrere i Trøndelag per 31/12-2021⁷.

⁶ NAV Rapport 5-2023: NAVs bedriftsundersøkelse 2023

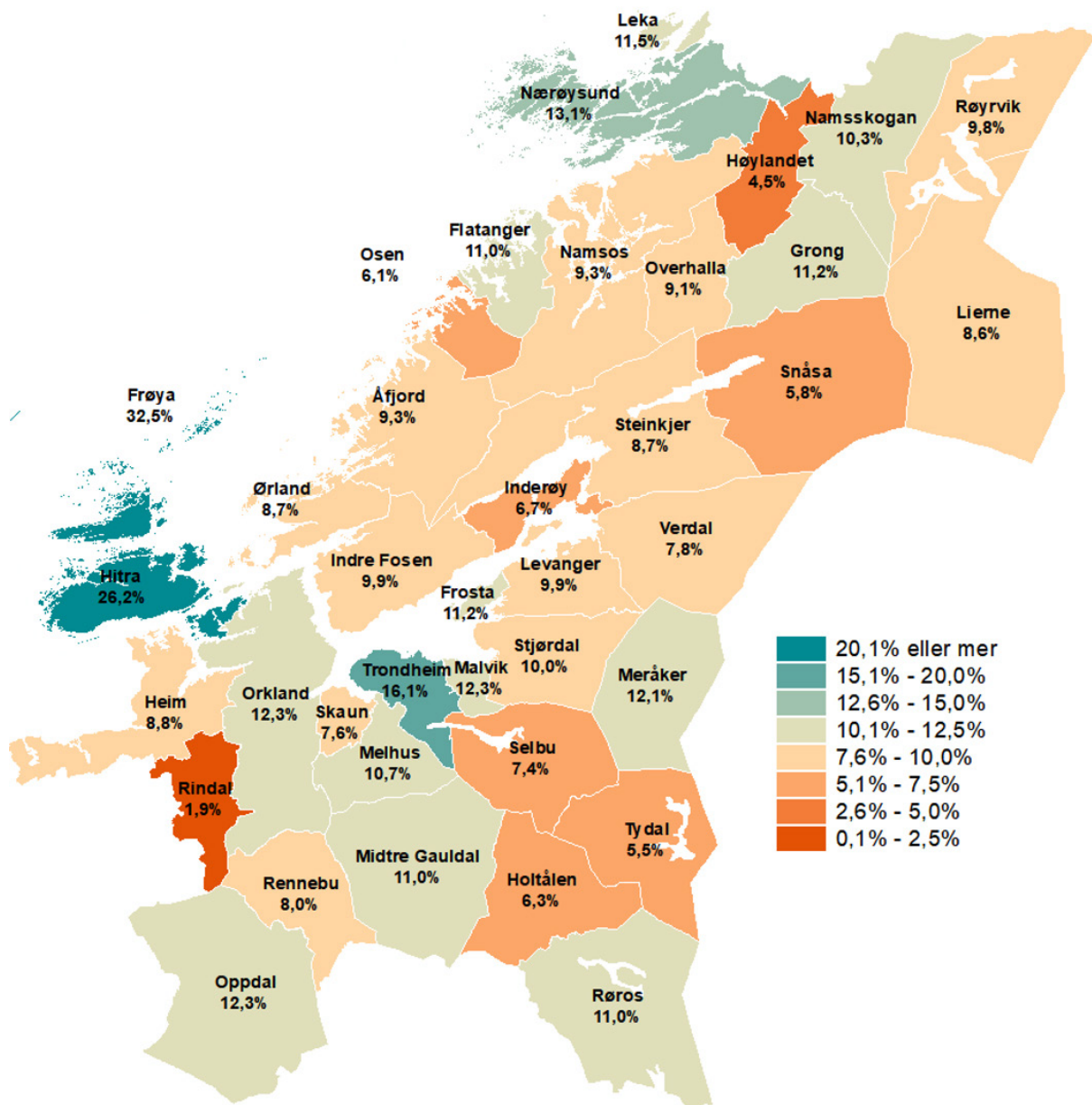
⁷ Kilde: IMDi

Nedenstående figur viser utviklingen i antall sysselsatte innvandrere i Trøndelag, fordelt på landbakgrunn.

Figur 14: Antall sysselsatte innvandrere i Trøndelag 2001-2022

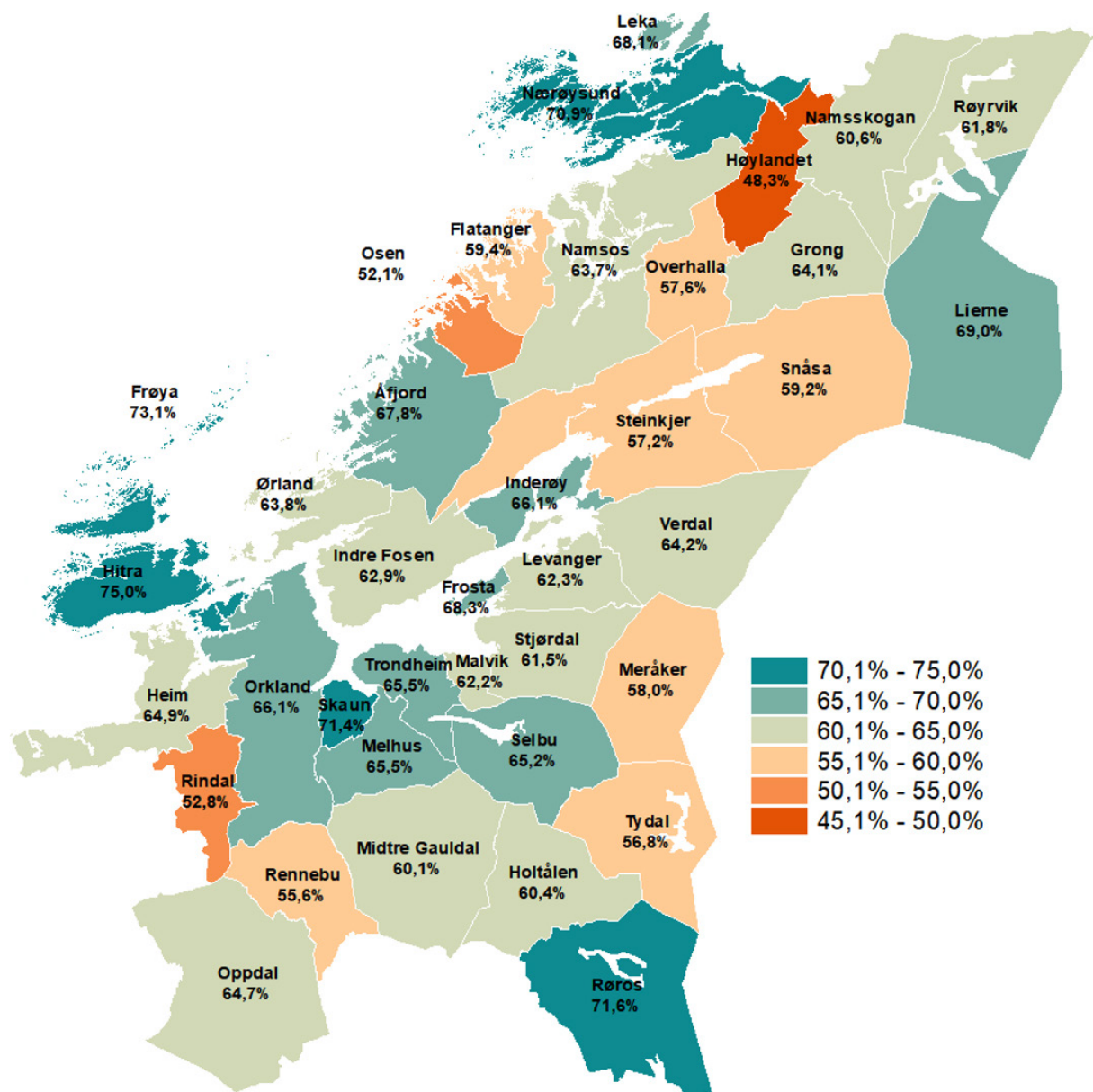
Det har vært en betydelig vekst i antall sysselsatte innvandrere i begge hovedgruppene av innvandrere. Innvandrere fra gruppe 1 landene (EU/EFTA, Nord-Amerika, Australia og New Zealand) har hatt en vekst på 13434 sysselsatte eller 437 % i perioden 2001-2022, mens innvandrere fra gruppe 2 landene (Asia, Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand) har hatt en vekst på 13292 sysselsatte eller 443 % i perioden 2001-2022.

Figur 15: Andel innvandrere blant sysselsatte pr 4. kvartal 2022.

Det er naturlig nok en sammenheng mellom hvor stor innvandrерandel det er i kommunene, og hvor stor andel av de sysselsatte som er innvandrere. Mens andelen blant de sysselsatte er klart størst på Hitra og Frøya, der hele én av tre sysselsatte er innvandrere på Frøya, så er andelen lavest i Rindal med 1,9%. Trondheim ligger litt over fylkessnittet med 16,1%.

Sysselsettingsgraden (andel innvandrere mellom 15-74 år som er i arbeid) gir et bedre bilde på i hvor stor grad innvandrerne i kommunen deltar i arbeidsmarkedet.

Figur 16: Andel av innvandrere 15-74 år som var i arbeid per 4. kvartal 2022

Som det framgår av figuren er også deltakelsen blant innvandrere i arbeidsmarkedet høyest på Hitra og Frøya, men forskjellen fra andre kommuner som Nærøysund, Skaun og Røros er betydelig mindre. Trondheim har med sine 65,5% også en deltakelse som ligger noe over fylkessnittet. Det var i 4. kvartal 2022 kommunene Høylandet, Rindal og Osen som hadde lavest andel innvandrere mellom 15-74 år som var i arbeid.

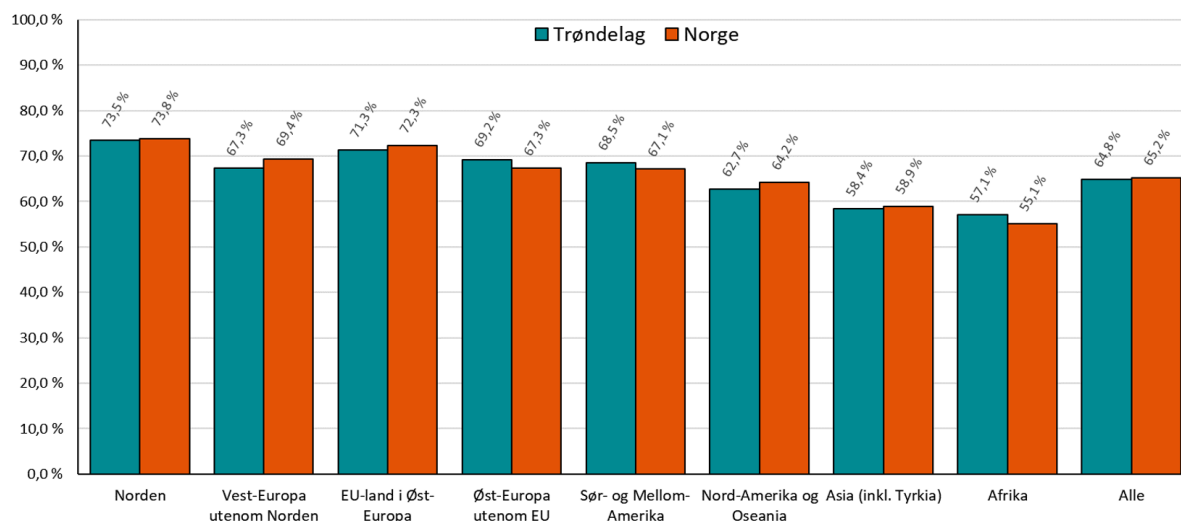
Innvandrere har litt lavere sysselsetningsgrad enn befolkningen forøvrig

Innvandrerbefolkningen i Trøndelag har litt lavere sysselsetningsgrad (64,8% i 2021) enn befolkningen ellers (69,3% i 2021). Trøndelag skiller seg i liten grad ut fra nasjonalt snitt på dette punktet.

Forskjellene i sysselsetningsgrad mellom kommunene i Trøndelag kan forklares av en rekke ulike faktorer:

- Fordeling mellom arbeidsinnvandrere og flyktninger
- Botid
- Utdanningsnivå
- Språkferdigheter
- Aldersfordeling i innvandrerbefolkningen
- Det lokale arbeidsmarkedet

Dersom vi bryter sysselsetningsgraden ned på landbakgrunn, ser vi at det er høyest sysselsetningsgrad blant innvandrere fra våre nærmeste naboland, mens sysselsetningsgraden er lavest blant innvandrere fra Afrika. Dersom vi ser på landgruppe 2⁸, så er sysselsetningsgraden høyest blant innvandrere fra Øst-Europa utenom EU og Sør- og Mellom-Amerika. Sysselsetningsgraden er noe høyere i Trøndelag enn nasjonalt for landgruppe 2, mens den er noe lavere enn nasjonalt snitt for landgruppe 1⁹.

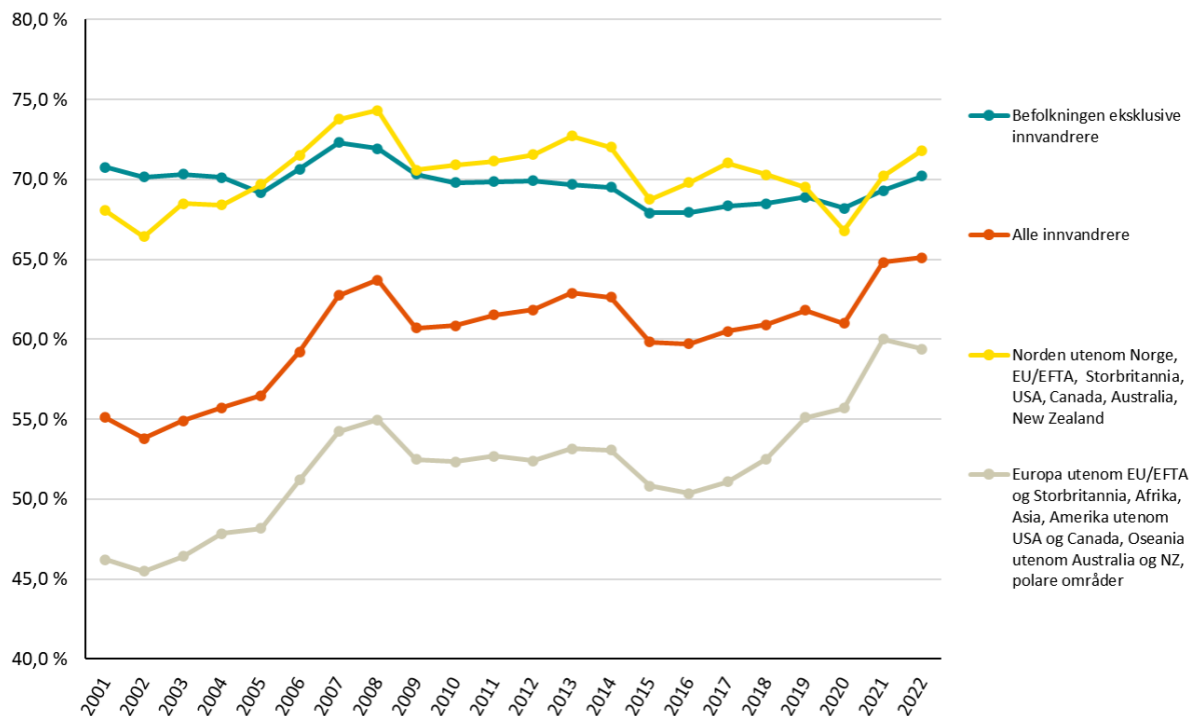
Figur 17: Sysselsetningsgrad for innvandrere (15-74 år) i 2021, fordelt på verdensdel

⁸ Asia, Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Oseania utenom Australia og New Zealand

⁹ EU/EFTA, Nord-Amerika, Australia og New Zealand

Sysselsettingsgraden blant innvandrere i Trøndelag øker

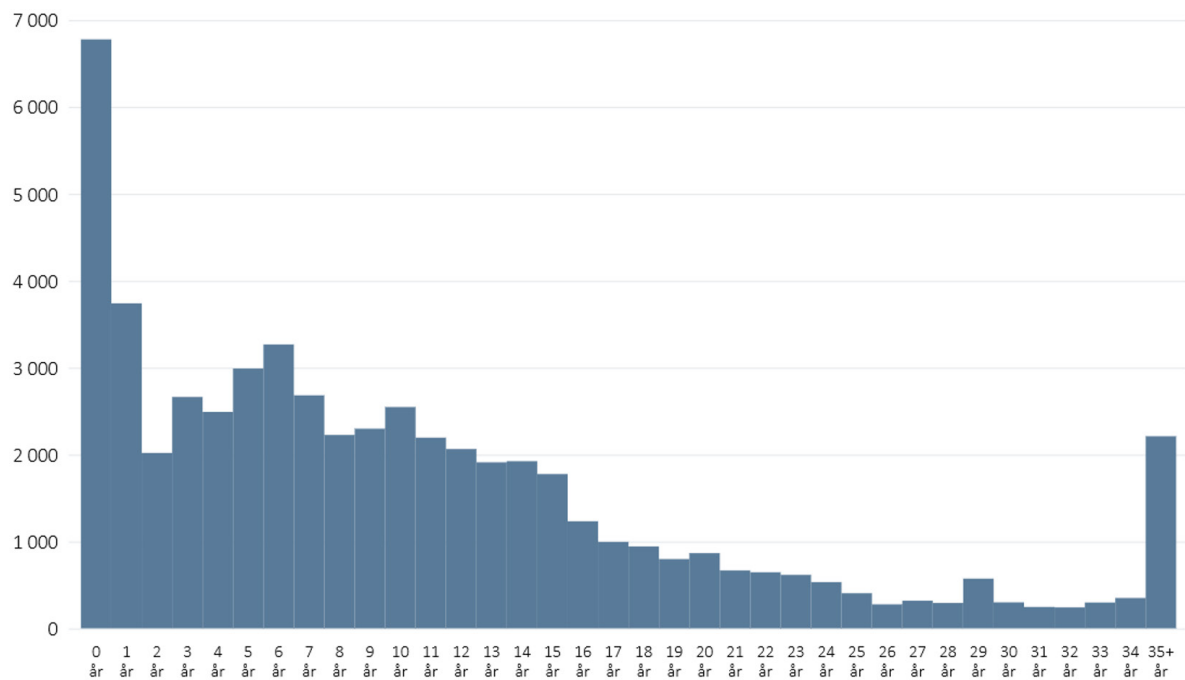
Mens andelen sysselsatte blant befolkningen eksklusive innvandrere har vært relativt uendret siste 20 år, så har andelen sysselsatte innvandrere i Trøndelag økt fra 55% til 65% i samme periode. Samtidig som det har vært økning i begge innvandrergroppene, så har størstedelen av økningen vært drevet av innvandrerguppe 2 («ikke-vestlige land»). Samtidig som det er denne gruppen som har lavest sysselsettingsgrad, så har sysselsettingsgraden økt fra 46% til 59% siden 2001.

Figur 18: Sysselsettingsgrad (15-74 år) i Trøndelag i perioden 2001-2022, etter innvandrerguppe

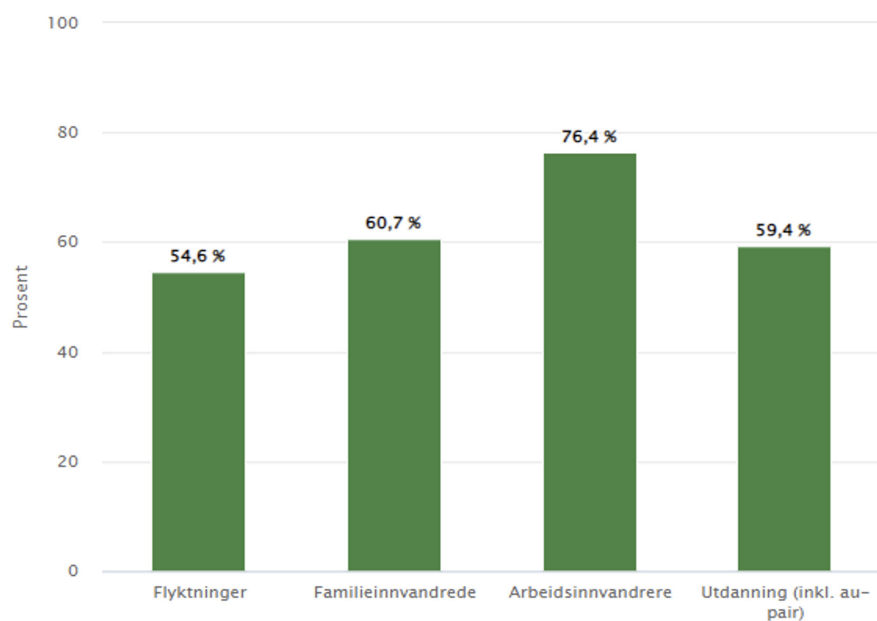
Grad av integrasjon og sysselsetting henger tett sammen med botid, og forskjellen i arbeidsmarkedsintegrasjon mellom flyktninger etter landbakgrunn blir mindre når man tar hensyn til botid¹⁰. Som det framgår av nedenstående framstilling har den klart største andelen innvandrere i Trøndelag i 2023 en botid på under ett år. Dette er en uvanlig situasjon, og har en sammenheng med den store flyktningetilstrømningen fra Ukraina. Når vi ser bort fra dette, er det en høyest andel innvandrere som har en botid på 6 år i Trøndelag.

¹⁰ SSB, Samfunnsspeilet 4/2016: Arbeid – mål og arena for integrering

Figur 19: Innvandrere fordelt etter botid i Trøndelag i 2023

Samtidig som botid påvirker sysselsettingsgraden, er det også store forskjeller på sysselsettingsandelen mellom de forskjellige innvandringsgrunnene. Mens det er klart lavest sysselsettingsgrad blant flyktninger (54,6%), ligger sysselsettingsgraden blant arbeidsinnvandrere høyere enn blant øvrig befolkning i Trøndelag. Tallene for Trøndelag samsvarer i stor grad med nasjonalt snitt for Norge.

Figur 20: Andel sysselsatte etter innvandringsgrunn i Trøndelag 2021. Kilde: IMDi

Universitetslektor og lærer største yrke blant arbeidsinnvandrere, renholder største yrke blant flyktninger

Det er høyest andel innvandrere blant slaktere/fiskehandlere, renholdere og operatører innen næringsmiddelproduksjon. Andelen er lavest blant grunnskolelærere, høyere saksbehandlere i offentlig og privat virksomhet, og kontormedarbeidere. Blant høyere saksbehandlere i offentlig og privat virksomhet er bare én av 20 ansatte innvandrere.

Les mer om innvandreres deltakelse i arbeidslivet i kapittel 4.7

Yrke	Lønnstakere som er innvandrere	Andel lønnstakere som er innvandrere
Total	30 137	13 %
9112 - Renholdere i virksomheter	2 786	52 %
2310 - Universitets- og høyskolelektorer/-lærere	2 173	28 %
8160 - Operatører innen næringsmiddelproduksjon	1 580	46 %
5223 - Butikkmedarbeidere	1 246	9 %
5321 - Helsefagarbeidere	1 170	14 %
7115 - Tømrere og snekkere	1 089	23 %
5311 - Barnehage- og skolefritidsassistenter mv.	929	12 %
5329 - Andre pleiemedarbeidere	800	15 %
5131 - Servitører	665	29 %
5120 - Kokker	590	32 %
9412 - Kjøkkenassistenter	588	34 %
2223 - Sykepleiere	424	7 %
2422 - Høyere saksbehandlere i offentlig og privat virksomhet	335	5 %
8322 - Bil-, drosje- og varebilførere	331	26 %
8331 - Bussjåfører og trikkeførere	331	23 %
5246 - Gatekjøkken- og kafémedarbeidere mv.	329	30 %
8332 - Lastebil- og trailersjåfører	317	12 %
2149 - Andre sivilingeniører (unntatt elektroteknologi)	314	31 %
7511 - Slaktere, fiskehandlere mv.	297	55 %
7231 - Bilmekanikere	293	14 %
2341 - Grunnskolelærere	290	4 %
2511 - Systemanalytikere/-arkitekter	285	13 %
4110 - Kontormedarbeidere	271	6 %
7131 - Malere og byggtapetserere	268	37 %
4224 - Hotellresepsjonister	266	32 %

Figur 21: Yrker med flest lønnstakere som er innvandrere i Trøndelag pr. 4. kvartal 2021. Kilde: Microdata. Alle tall er støylagt med +/- 5 personer for å ivareta personvern

Som det framgår av nedenstående figur blir bildet nyansert en del dersom vi skiller mellom de forskjellige innvandrergrunnene. Mens det største yrket blant arbeidsinnvandrere er universitets- og høyskolelektorer / lærere, så er det største yrket blant flyktninger renholdere i virksomheter¹¹.

¹¹ Personer som har innvandret til Norge før 1989 og innvandrere fra nordiske land inngår ikke i statistikken over innvandringsgrunn.

Største yrker blant innvandrere etter innvandringsgrunn. Lønnstakere med arbeidssted Trøndelag per 4. kvartal 2021			
	Arbeid	Familie	Flukt
1	Universitets- og høyskolelektorer/-lærere	Renholdere i virksomheter	Renholdere i virksomheter
2	Operatører innen næringsmiddelproduksjon	Butikkmedarbeidere	Butikkmedarbeidere
3	Tømrere og snekkere	Barnehage- og skolefritidsassistenter mv.	Helsefagarbeidere
4	Renholdere i virksomheter	Helsefagarbeidere	Andre pleiemedarbeidere
5	Kokker	Andre pleiemedarbeidere	Operatører innen næringsmiddelproduksjon
6	Betongarbeidere	Operatører innen næringsmiddelproduksjon	Barnehage- og skolefritidsassistenter mv.
7	Lastebil- og trailersjåfører	Servitører	Bil-, drosje- og varebilførere
8	Malere og byggtapetserere	Kjøkkenassistenter	Bussjåfører og trikkeførere
9	Hjelpearbeidere i anlegg	Universitets- og høyskolelektorer/-lærere	Kjøkkenassistenter
10	Andre sivilingeniører (unntatt elektroteknologi)	Kokker	Servitører

Mangelen på arbeidskraft er størst innen helse- og sosialtjenestene

I likhet med landet for øvrig, er det i Trøndelag næringen helse- og sosialtjenester som mangler flest arbeidstakere. Bedriftene i Trøndelag rapporterte at det manglet 1350 personer innen helse- og sosialtjenester i 2023, noe som utgjør 25% av hele underskuddet på arbeidskraft i alle næringer i fylket til sammen. Mangelen i undervisningssektoren var på 5% (250 personer) i Trøndelag, mens mangel på renholdere i bedrifter bare utgjorde i overkant av 1% av underskuddet i alle yrker til sammen (nasjonale tall)¹².

¹² NAV Rapport 5-2023: NAVs bedriftsundersøking 2023

4. FAKTA OM INTEGRERINGSFELTET

4.1 Offentlige tjenester skal være like gode for alle brukere

Nyankomne innvandrere møter mange utfordringer som nye i Norge. De skal gjerne forholde seg til et samfunn med nye levemåter og skikker, rettigheter og plikter, verdier og normer. Mye av det etniske nordmenn tar for gitt, kan oppleves som fremmed for de som nettopp har kommet. Dette handler om alt fra kulturelle særtrekk til politisk system, forhold til religion, velferdsordninger, likestillingsidealer og likhetsideologi. Sett fra innsiden oppleves vi kanskje ikke som så like, men sett utenfra framstår Norge på mange måter som «annerledeslandet». Manges forestilling om Norge er at vi er rike, vi bor spredt, vi har gode velferdsordninger og vi er opptatt av demokrati, likestilling og rettferdighet. Selv om bildet over tid justeres, kan gapet mellom idealer og realiteter skape frustrasjon. Det kan være vanskelig å vite hva man har krav på, hva som forventes av egeninnsats, og hvordan de små og store systemene fungerer.

Det offentlige tjenesteapparatet skal gi et reelt likeverdig tilbud til alle, uavhengig av hvilken bakgrunn tjenestebrukeren har. Et likeverdig tjenestetilbud vil si at

- tjenestene skal være like gode for alle brukere
- det skal være like god tilgang til tjenestene for alle brukere
- det skal være resultatlikhet for alle brukere

At tjenestene skal være like gode, betyr at kvaliteten skal være den samme - uansett hvem brukeren er. Dette forutsetter at de ansatte ser og forstår hver enkelt brukers individuelle behov i forhold til de tjenestene som ytes, og gjør sitt beste for å møte dem. Like god tilgjengelighet innebærer at brukeren kjenner til hva tjenesten går ut på og hva den har å tilby, hvor tjenesten er å finne, hvordan den skal brukes og hva som kreves for å kunne benytte den. Uten disse premissene er det ikke likeverdig tilgang. Når det gjelder kravet om resultatlikhet, understrekes det at likeverdig behandling ikke er det samme som likebehandling. Likebehandling av ulike mennesker gir sjelden likt resultat. Dette innebærer et krav til tjenesteapparatet om å foreta individuelle vurderinger og tilby spesielle tjenester der dette er nødvendig for å oppnå et likeverdig tilbud.

Språk som barriere i møte med offentlige tjenester

Språk er en viktig forutsetning for å kunne formidle behov og for å tilby gode og likeverdige tjenester. Innenfor velferdsapparatet vil bruk av tolk være et nødvendig hjelpemiddel når ansatte og brukere ikke snakker samme språk. I de fleste hverdagssammenhenger vil det være vanskelig å se for seg at det er tolker tilgjengelig. Dette gjør utvikling av språklige ferdigheter veldig viktig.

Utdanningssystemet har en sentral rolle i språkopplæringen. Barn og unge har rett på grunn- og videregående skolegang og vil gjennom dette også få språkopplæring. For voksne er det ikke en like klar rettighet. Hvis du kommer som flyktning, har du rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Kommer du derimot til Norge som arbeidsinnvandrere eller som familiegjenforent til arbeidsinnvandrere, har du ikke på samme måte rett og plikt til norskopplæring. Dette gjør at mange ikke fanges opp godt nok av utdanningssystemet.

Andre har kanskje gått på norskkurs, men har i liten grad praktisert sine norskkunnskaper. Dette får konsekvenser for deltakelsen i både storsamfunn og nærmiljø.¹³

4.2 Levekår, helse og sosial deltakelse

Deltakelse i samfunnet påvirker den enkeltes integrering og forsterker muligheten for tilpasning til samfunnet og ordinært arbeid. Bred deltakelse i arbeidslivet, i lokaldemokrati og sivilsamfunn er viktige forutsetninger for å skape et trygt og inkluderende fellesskap for alle.

Trøndelag skal ha gode arenaer for samfunnsdeltakelse og aktivitet. Frivillige organisasjoner skal stimuleres til å inkludere flyktninger og innvandrere i sine organisasjoner og kommunene skal legge til rette for tiltak som skaper bred samfunnsdeltakelse for alle.

Innvandrere har i snitt dårligere levekår enn befolkningen forøvrig

Innvandrere har i snitt dårligere levekår og lavere sosial og demokratisk deltakelse enn befolkningen forøvrig¹⁴. Barn med innvandrerbakgrunn, altså både barn som har innvandret og norskfødte med innvandrerforeldre, er sterkt overrepresentert i husholdninger med vedvarende lavinntekt. I 2016 hørte nærmere 37 prosent av barn med innvandrerbakgrunn til hushold med vedvarende lavinntekt, mot i overkant av 5 prosent av barn uten innvandrerbakgrunn.

¹³ NTNU Samfunnsforskning 2015: Prat, les, klikk. Biblioteket som integreringsarena.

¹⁴ SSBs levekårsundersøkelse 2016

En av fire kvinner og en av fem menn har sammensatte levekårsproblemer. Innvandrere med store barnefamilier og enslige forsørgere er mer utsatt enn andre grupper på boligmarkedet. Levekår, sosial og demokratisk deltakelse blant innvandrere bedres imidlertid med botid, og fra én generasjon til den neste.

Innvandrere opplever dårligere helse

Rapporter fra Statistisk sentralbyrå og Folkehelseinstituttet¹⁵ viser en del folkehelseutfordringer blant personer i Norge med innvandrerbakgrunn. På spørsmål om hvordan man opplever sin egen helse, svarer 86 prosent av befolkningen «god» eller «meget god», mens tilsvarende tall for innvandrerbefolkningen er 67 prosent¹⁶. Flere innvandrere enn norskfødte rapporterer sykdomsdiagnoser og psykosomatiske plager, og forekomsten av psykiske plager er tre ganger så høy. Andelen som aldri mosjonerer, er over dobbelt så høy blant innvandrere og barna deres som i befolkningen generelt. Overvekt er en stor utfordring, og i noen innvandrergrupper havner over halvparten av kvinnene i kategorien fedme. Samtidig oppsøker innvandrere i noe mindre grad enn befolkningen for øvrig fastlege¹⁷.

¹⁵ Se for eksempel FHI: Helse blant personer med innvandrerbakgrunn

¹⁶ SSB: Innvandreres helse 2005/2006

¹⁷ SSB tabell 09492, 2022

Færre innvandrere deltar i valg

En viktig del av deltagelsen i det norske samfunnet er å avlegge stemme ved valg. Mange innvandrere kommer fra land der de ikke er vant til å ha frie valg, andre kommer fra land der valgdeltakelsen er lav. Valgdeltakelsen i Norge er lavere blant innvandrere sammenliknet med norske borgere uten innvandrerbakgrunn. I de tre siste stortingsvalgene lå valgdeltakelsen på 80 prosent for øvrige norske borgere, mens den var rundt mellom 55 og 50 prosent blant innvandrerne. Blant innvandrere samlet sank deltagelsen fra 55 prosent i 2017 til 50 prosent i 2021.

Antall stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn øker og vil fortsette å øke i årene som kommer. I 1997 var litt over 2 prosent innvandrere eller barn av to innvandrere, i 2021 var dette økt til 9 prosent. 7 prosent var innvandrere, mens 2 prosent var norskfødte med innvandrerforeldre. Samtidig er 6 prosent av stortingsrepresentantene enten innvandrere eller norskfødte med to innvandrerforeldre. Det har vært en økning fra 6 til 10 representanter sammenliknet med forrige stortingsperiode. For partiene representert på stortinget har det i de senere år vært en økning med kandidater med innvandrerbakgrunn på listene. 10 representanter har bakgrunn, eller foreldre med bakgrunn, fra Afrika eller Asia. Alle partiene på stortinget har personer med innvandrerbakgrunn på listene sine¹⁸.

Religion er viktig for mange innvandrere

Religion kan også bidra til å fremme tilpasningen til et nytt samfunn¹⁹. Religiøse nettverk og religiøs tro kan for det første gi beskyttelse og trygghet i en vanskelig overgangstid. For det andre kan religionen også være en alternativ kilde til sosial respekt for nykommerne, som er særlig viktig for dem som ikke oppnår andre former for status. For det tredje kan den religiøse tilknytningen gi tilgang til sosiale og økonomiske ressurser. De religiøse organisasjonene kan for eksempel gi tilgang til sosiale nettverk og formidle informasjon om jobber, bosteder, relevante kurs og andre utdanningsmuligheter.

Så mange som fire av ti innvandrere – 38 prosent – sier at religionen er svært viktig i livet deres. Blant dem som kommer fra Pakistan, Somalia og Eritrea, er det mer enn tre av fire som oppgir dette. Sammenligner vi med medlemmer av Den norske kirke, er det bare 4 prosent som opplever at religion er en så viktig del av livet.²⁰

4.3 Frivillighetens rolle i integrering av innvandrere

Frivillige organisasjoner er viktige arenaer for integrering og inkludering av personer med innvandrerbakgrunn. Frivillige organisasjoner er viktige og nødvendige bidragsytere når det gjelder å oppfylle målet om et inkluderende samfunn for alle, med gode muligheter for deltagelse. Deltakelse i frivillige organisasjoner fremmer sosiale fellesskap, gir læring og kunnskap og bidrar til å utvikle demokratisk kompetanse. Norsktraining for innvandrere er avgjørende i arbeidet med integrering.

Styrking av lokal frivillighet vil bidra positivt til målsettingene i FNs bærekraftsmål og fylkeskommunens egne målsetninger. En rekke stortingsmeldinger og statlige planverk viser til nødvendighet av å samarbeide tettere med frivilligheten for å løse viktige samfunnsutfordringer.

¹⁸ SSB: Innvandrere og stortingsvalget 2021

¹⁹ Hirschman (2004)

²⁰ SSB Analyse 2019/22

Både flyktningkrisen i 2015-2016 og korona-pandemien har bidratt til å synliggjøre de frivillige organisasjonenes betydning. Svingningene i asylstrømmene har gjort kommunene helt avhengige av de frivillige organisasjonene for å ivareta sine lovpålagte oppgaver. Pandemien har ytterligere synliggjort organisasjonenes informasjons- og brobyggerrolle ved at de har bidratt med å nå ut med smitteverninformasjon til innvandrergupper som offentlige myndigheter har hatt vanskelig for å nå. I IMDi og DSBs anbefalinger for myndighetenes samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid inngår derfor «godt samarbeid mellom frivillige organisasjoner og offentlige myndigheter i og mellom kriser» som ett delmål for arbeidet.

Trøndelag har et mangfold av lag- og foreninger som utøver frivillig arbeid. Frivillig arbeid skal bidra på sin helt særegne måte med å knytte folk sammen. Frivillige organisasjoner er en viktig del av lokalsamfunnet og spiller en viktig rolle i nærmiljøene. Det er derfor viktig å styrke det frivillige arbeidet lokalt, da det er her en kan se resultatet av integreringsarbeidet, og det er her erfaringer og utfordringer best kan fanges opp.

Det finnes ikke en offisiell definisjon av frivillige organisasjoner, eller en definisjon som det er generell faglig enighet om. Frivillige organisasjoner er svært mangfoldige i formål, innretning og medlemsmasse. Frivillighet Norge definerer frivillige organisasjoner slik²¹:

En frivillig organisasjon er en sammenslutning av personer eller virksomheter som driver virksomhet på ikke- fortjenestebasert og ikke-offentlig basis. Organisasjonen baserer en vesentlig del av driften på medlemskontingenter, gaver, innsamlede midler og/eller frivillig arbeidsinnsats.

Innvandrersamfunnene er en viktig ressurs

Mange frivillige organisasjoner og privatpersoner arbeider aktivt for å fremme integrering av innvandrere. Det arrangeres språkkafeer, språktrening, mentorordninger, sosiale sammenkomster i nærmiljøet, utlån av utstyr til fritidsaktiviteter og gratis aktivitetstilbud til barn og unge.

I Norge har det vært vanlig å se på organisasjoner for innvandrere som skoler i demokrati og byråkrati, uavhengig av hva som har vært de uttalte ambisjonene med organisasjonen. Myndighetene anerkjenner også innvandrersamfunn både som arena for egenorganisering og som en viktig ressurs og samarbeidspart for andre frivillige organisasjoner og myndigheter²².

Forskning på frivillige organisasjoner som arena for integrering

I 2022 utarbeidet Ideas2evidence / Agenda Kaupang en egen rapport om frivillige organisasjoner og integrering²³. Ut fra funnene i rapporten kan frivillige organisasjoner både være integreringsaktører som har tilbud rettet mot og for innvandrere, og de kan være en arena for politisk og sosial integrering i bred forstand. Kategoriene er ikke gjensidig utelukkende, og en organisasjon kan bidra på begge måter.

²¹ Frivillighet Norge: Frivillighetspolitisk plattform 2019-2023

²² NOU 2022:18

²³ Rapport 16:2022: Frivillige organisasjoner og integrering

Som integreringsaktør har frivillige organisasjoner en rolle som direkte tjenesteleverandør, og som en bidragsyter til tiltak og aktiviteter som supplerer de offentlige. Bidragene kan være relevante for de ulike stegene i integreringsprosessen: fra før ankomst, til hverdagslivet og langsiktig integrering. De kan være beregnet på alle innvandrere, eller spesifikke grupper, som f.eks. asylsøkere eller arbeidsinnvandrere.

Når en ser på frivillige organisasjoner som arena for integrering, kan en trekke på en stor forskningslitteratur om frivillighetens bidrag til å styrke den sosiale kapitalen i samfunnet, dvs. tilliten og de sosiale nettverkene som binder samfunnet sammen. Litteraturen indikerer at de frivillige organisasjonene kan fungere integrerende på ulike måter:

- Bidra til sosial integrering gjennom sammenbinding og brobygging. Sammenbindende sosial kapital bygges i organisasjoner hvor medlemsmassen er lik langs en rekke viktige dimensjoner, for eksempel kulturell eller etnisk bakgrunn. Brobyggende sosial kapital er et resultat av at personer fra forskjellige grupper og lag samarbeider innenfor de samme organisasjonene
- Bidra til politisk integrering gjennom interesserepresentasjon, skoloring i demokrati og skoloring i byråkrati (Hagelund og Loga, 2009).
- Være individuelt kapasitetsbyggende ved å gi trygghet, ulike former for nettverk og kompetanse

Jamfør Agenda Kaupang / Ideas2evidence²⁴ trenger frivilligheten mer samarbeid og økt kompetanse for i enda bedre grad å kunne virke integrerende. Rapporten konkluderer blant annet med at fylkeskommunen kan bidra til dette på regionalt nivå på følgende måte:

- Kunnskapsutvikling: Identifisere og være bestillere av kunnskap og bidra med gode eksempler på tiltak som fungerer.
- Kompetanseutvikling og formidling: Være en faglig ressurs og støtte for kommunene. Informere og veilede frivilligheten om fylkeskommunale/statlige tilskudd på feltet, og hvordan man kan finne/få tilgang på relevant kunnskap og kompetanse på feltet.
- Tilrettelegge for samarbeid og dialog: Bidra til å stimulere arbeidet med integrering hos kommuner og frivilligheten i regionen ved å legge til rette for læring og erfaringsutveksling på tvers av kommuner, og mellom kommuner og frivilligheten. Etablere nettverk på tvers mellom kommuner, og mellom kommuner og frivilligheten, som for eksempel årlige erfaringssamlinger, der fylkeskommunen tar en koordinerende rolle.

Frivillighetssentralene

Norge har 502 egne frivilligsentraler. En frivilligsentral er en møteplass bygget på frivillighetens premisser og lokale ønsker, ivaretatt av ansatte sammen med frivillige, lag og foreninger, næring og kommune. Sentralene skal blant annet bidra til inkluderende lokalsamfunn, og finansieres som en del av kommunenes rammetilskudd. Det er 63 frivillighetssentraler i Trøndelag, og det er kun 4 kommuner i fylket som ikke har en egen sentral²⁵

²⁴ Rapport 16:2022: Frivillige organisasjoner og integrering

²⁵ Alle kommuner unntatt Leka, Malvik, Osen og Verdal hadde pr 31/5-23 egen frivillighetssentral. Kilde: frivilligsentral.no

4.4 Kultur og integrering

Kulturuttrykk er ofte universelle og en mulighet for å bidra til reell integrering uavhengig av språk. Når man først flytter til et sted, har man gjerne bare en instrumentell relasjon til stedet. Det er et sted å bo, arbeide, handle, gå på skole osv. Over tid bygger man også en emosjonell relasjon - dette er stedet man hører til. En slik emosjonell relasjon gir større lojalitet og større engasjement og gjør det mindre sannsynlig at folk velger å flytte videre. Kulturdeltagelse er en effektiv måte å raskt bygge slike emosjonelle relasjoner på.

Historie og kulturarv er en viktig del av Trøndelags stedsidentitet. Kjennskap til historien bygger stedstilhørighet, skaper forståelse av at egne tradisjoner representerer noe verdifullt og gir også premisser for hvordan samfunnet skal utvikle seg videre.

Deltakelse i kulturlivet gir gode opplevelser og danner grunnlag for utvikling av kunnskap, kreativitet og læring. Kulturlivet er en viktig sosial arena og kan være en betydelig ressurs for å skape tilhørighet og forståelse for det norske samfunn, demokrati og ytringsfrihet.

Innvandrere benytter seg i all hovedsak av kulturtilbud på lik linje med andre innbyggere

Rapporten Kulturbruk blant personer med innvandrerbakgrunn²⁶ viser at andelene som har benyttet seg av de ulike kulturtilbudene er ganske like blant de med innvandrerbakgrunn og befolkningen forøvrig, men det er noen unntak.

På tros- og livssynsmøter og på bibliotekene var det en større andel av de med innvandrerbakgrunn enn i befolkningen som helhet. Blant personer med innvandrerbakgrunn var nesten halvparten på folkebibliotek det siste året, og dette var det kulturtilbudet som var mest populært. Dette er en større andel enn i hele befolkningen.

Når det gjelder andre kulturtilbud, er det ikke store forskjeller når det gjelder deltagelse på arrangementer.

Det er imidlertid større forskjeller når det kommer til egenaktivitet, der personer med innvandrerbakgrunn deltar i mindre grad enn resten av befolkningen. På landsbasis var 17 prosent av innvandrerne medlem i idrettslag i 2021, mens andelen i resten av befolkningen var 26 prosent.

Blant barn med innvandrerbakgrunn i alderen 9-15 år er over halvparten medlem av idrettslag. Det er likevel i denne aldersgruppen at forskjellen mellom personer med innvandrerbakgrunn og hele befolkningen er størst, der det var 17 prosentpoeng flere barn i hele befolkningen som oppga å være medlem av et idrettslag. Det er ikke store forskjeller mellom personer med innvandrerbakgrunn og hele befolkningen når det gjelder å synge eller spille musikk, men det er likevel noen forskjeller. Det er for eksempel 17 prosent med innvandrerbakgrunn som spiller klassisk musikk, mot bare 5 prosent i hele befolkningen.

²⁶ SSB 2021: Kulturbruk blant personer med innvandrerbakgrunn

Folkebibliotekene som integreringsarena

Folkebibliotekene er viktige arenaer for inkludering og norsktrening i kommunene. De nyankomne har behov for informasjonstjenester og et åpent møtested så tidlig som mulig. Det er behov for spesiell tilrettelegging for å kunne dekke både informasjons-, lærings og integreringsbehovet til de nyankomne. Bibliotekets rolle som kultur- og kunnskapsbasert møteplass gir unike muligheter. Folkebibliotek har ofte flere og ulike samarbeidspartene i kommunene, oftest skole, men også frivillige organisasjoner, flyktningmottak og frivillighetssentraler m.m. Fylkesbiblioteket har ansvar for kompetanseheving, koordinering av regionale tjenester og tilrettelegging for nettverksbygging og utvikling.

SSB har undersøkt bruken av folkebibliotek blant innvandrere²⁷. Nesten halvparten av personene med innvandrerbakgrunn, 47 prosent, oppga da at de hadde brukt folkebibliotek de siste 12 månedene. Dette er en langt større andel enn i befolkningen forøvrig, der 37 prosent hadde brukt folkebibliotek det siste året. Blant barn mellom 9 og 15 år er forskjellen enda større, der 71 prosent av barn med innvandrerbakgrunn hadde vært på folkebibliotek i løpet av et år, mens bare 58 prosent av barn blant resten av befolkningen hadde vært på folkebibliotek.

Flere kvinner enn menn med innvandrerbakgrunn har besøkt bibliotekene, henholdsvis 51 og 41 prosent. Det var størst andel besøk blant innvandrere fra Somalia, med 73 prosent. Det var også en stor andel besøk blant de som har landbakgrunn fra Syria, Irak og Filippinene, hvor over halvparten oppga å ha vært på folkebibliotek det siste året.

Terskelen for å oppsøke biblioteket er lav, noe som gjør biblioteket til en unik arena for nye tiltak. De fleste vet hvor de finner biblioteket, og de forbinder noe positivt med det. Ett tiltak som drar nytte av bibliotekets unike posisjon som et åpent lavterskeltilbud for alle innbyggere, er språkkafeen. Formålet med språkkafeen er at deltakerne skal ha mulighet til å praktisere norsk. Dette kan gjøres ved at deltakerne inviteres inn i aktiviteter som for eksempel bli kjent-øvelser, gjetteleker, rollespill, brettspill og liknende. Noen steder omtales dette også som lesegrupper eller lesekaféer. Tiltaket kan brukes i både små og store bibliotek, det krever lite ressurser og det kan tilpasses ulike målgrupper. Selve begrepet språkkafé ble først tatt i bruk i Trondheim²⁸, og har etter hvert blitt tatt i bruk i en rekke bibliotek i Trøndelag og i landet forøvrig.

4.5 Idretten som arena for integrering

Idretten representerer via Norges Idrettsforbund 1,9 millioner medlemmer og er en unik og omfattende arena for integrering. I tillegg er det blitt anlagt mange arenaer for egenorganisert aktivitet som fungerer som gode sosiale møteplasser. Det er derfor positivt og viktig at Regjeringen presenterte en ny idrettsstrategi august 2021 hvor hovedmålet er: Sterkere tilbake - en mer inkluderende idrett²⁹.

Idrett har stor verdi som arena for integrering. Mennesker med ulik bakgrunn møtes og står sammen om en felles interesse for å skape og utøve aktivitet. I dette ligger det en sosial

²⁷ SSB 2021: Kulturbruk blant personer med innvandrerbakgrunn

²⁸ NTNU Samfunnsforskning 2015: Prat, les, klikk. Biblioteket som integreringsarena.

²⁹ Kultur og likestillingsdepartementet 2021: Regjeringens idrettsstrategi

kraft som vennskap og sosiale nettverk, og dette kan ha stor betydning når mennesker med innvandrerbakgrunn skal inn på arbeidsmarkedet.

Som en viktig del av den nye idrettsstrategien har arbeidet med økt mangfold blitt en hovedprioritering på tvers av Kulturdepartementets politikkområder. Målet er å ta et krafttak for mangfold, og regjeringen forutsetter at mottakere av statlige tilskudd kontinuerlig prioriterer mangfold og inkluderende deltakelse. Regjeringen fordeler 30 millioner kroner til et treårig krafttak for mangfold og integrering i idrett. Krafttaket er innrettet mot Norges idrettsforbund og deres medlemsorganisasjoner.

Rekruttering til ungdomsidretten varierer med sosioøkonomiske ressurser og kjønn

SSB's tall³⁰ viser at mens bare 2 prosent av personer med innvandrerbakgrunn var medlem av teatergruppe og kunstforening, var 17 prosent medlem i et idrettslag eller idrettsklubb i 2021. Samtidig hadde nær en av fire med innvandrerbakgrunn vært på idrettsarrangement de siste 12 månedene i 2021, hvor de i størst grad så fotball sist de var på et slikt arrangement.

De sosiale forskjellene i rekruttering til ungdomsidrett er store. 85 prosent av de som vokser opp i familier med mange sosioøkonomiske ressurser, har deltatt i ungdomsidretten, mot 61 prosent av ungdom fra familier med færre ressurser. I tillegg er frafallet fra organisert idrett større i lavere enn i høyere sosiale lag.

³⁰ SSB 2021: Kulturbruk blant personer med innvandrerbakgrunn

Unge med innvandrerbakgrunn – og særlig jentene – deltar i ungdomsidrett i mindre grad enn gutter og jenter med norskfødte foreldre. Noe av forskjellen må sees i sammenheng med at mange med innvandrerbakgrunn vokser opp i familier med lav sosioøkonomisk status. Analysene viser at unge med innvandrerbakgrunn er betydelig overrepresentert blant de som aldri har vært med i et idrettslag.

Blant guttene er andelen som har sluttet i et idrettslag mens de gikk på barneskolen, nokså lik uavhengig av innvandrerbakgrunn. Blant jentene er det noe høyere frafall i minoritetsgruppen, selv om hovedmekanismen for forskjellene – både blant gutter og jenter – handler om at færre har startet med organisert idrett³¹.

Det gjøres et godt arbeid når det gjelder integrering av personer med minoritetsbakgrunn i idrettslagene og blant de frivillige. Norges Idrettsforbund har laget en nettside med tips og råd på hvordan og hvorfor inkludere barn og ungdom med innvandrerbakgrunn i idretten som kan løftes frem og utvikles for å forsterke hverdagsintegreringen i Trøndelag³².

4.6 Fylkeskommunale opplæringstilbud for innvandrere

Integreringsloven gir fylkeskommunen et utvidet ansvar for karriereveiledning av nyankomne flyktninger³³. For at flere innvandrere skal komme inn i målrettede kvalifiseringsløp er god informasjon og veiledning sentralt. Karriereveiledning og karrierelæring er viktige virkemidler for å oppnå dette.

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for elever over 18 år som er tatt inn til et opplæringsløp på fulltid i ordinær videregående skole er lovfestet³⁴. Dette innebærer en tydeligere kontakt og samarbeid med kommuner om helhetlige opplæringstilbud og overganger mellom grunnskole og videregående opplæring.

Karriereveiledning, videregående opplæring for ungdom og voksne, fagopplæring og forberedende tilbud (norskopplæring og mer grunnskole) er grunnstammen i fylkeskommunenes kvalifiseringsarbeid.

Ungdom 16-24 år

I videregående opplæring for ungdom 16-24 år har elevene rett til særskilt språkopplæring og spesialundervisning, og i tillegg organiserer fylkeskommunen forberedende tilbud spesielt rettet mot innvandrere med behov for dette. De forberedende tilbudene er frivillige, og elevene bruker ikke av ungdomsretten mens de deltar i disse tilbudene.

I Trøndelag organiseres flere av disse tilbudene som kombinasjonsklasser, det vil si at tilbudet retter seg både mot ungdom i aldersgruppen som ikke har fullført 9-årig grunnopplæring eller

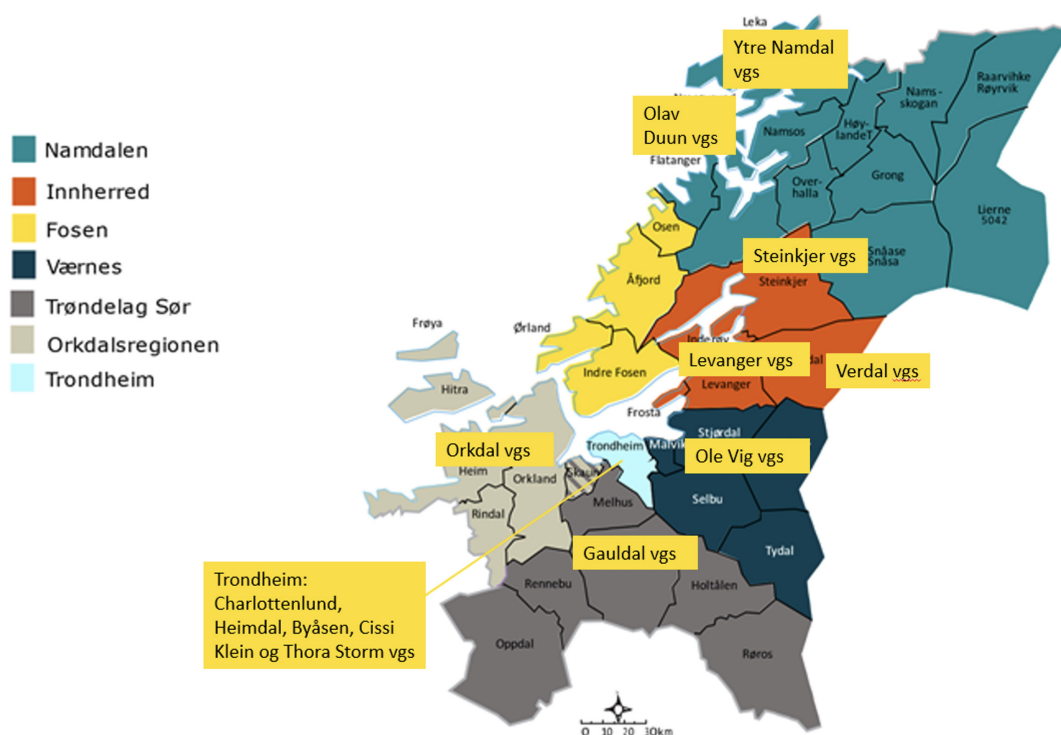
³¹ Oslomet 2021: Idrettens posisjon i ungdomstida

³² [Hvordan inkludere? \(idrettsforbundet.no\)](https://www.idrettsforbundet.no)

³³ Se integreringsloven § 11

³⁴ Se integreringsloven § 30

tilsvarende, og ungdom som er ferdige med grunnopplæringen³⁵. Det er høsten 2023 13 av våre videregående skoler som har dette tilbudet. Alle kompetanseplanleggingsregioner unntatt Fosen har minst én skole som tilbyr kombinasjonsklasser eller innføringstilbud.

Figur 22: Skoler med innførings- eller kombinasjonstilbud høsten 2023. Fargene på kartet viser til kompetanseplanleggingsregion

Voksne

Videregående opplæring for voksne over 25 år er tilpasset voksne etter opplæringsloven § 4 A-3.

Opplæring organisert for voksne er komprimerte løp, med færre undervisningstimer og mer fleksibel opplæring enn ordinær vgs. Trenden de siste årene er at det tilbys flere timer med opplæring nå sammenlignet med for fem år siden. Dette har årsak i at andelen minoritetsspråklige har økt betraktelig med ditto behov for språktilpasning av opplæringen. Fagtilbudet tar utgangspunkt i opplæring det er mest etterspørsel etter, sett opp mot hvor det er tilgjengelige læreplasser / behov i arbeidslivet. I forkant av opplæringen tilbys realkompetansevurdering for å kunne treffe opplæringsbehovet best mulig.

³⁵ Det er kommunen som har opplæringsansvaret for ungdom som ikke har fullført 9-årig grunnopplæring eller tilsvarende, så kombinasjonstilbudene gis i dialog med ungdommens hjemkommune. Dersom det kun er elever som fylkeskommunen har ansvar for som deltar, kalles det innføringstilbud.

Det var pr. 1. januar 2023 1392 deltakere i voksenopplæringen i Trøndelag. Av disse var 483 registrert ved Trondheim voksenopplæringscenter (TROVO), mens resten mottok opplæring ved de videregående skolene i fylket. Generelt er det en økning i antall søkere til voksenopplæringen, økning i antall med voksenrett samt økning i søkere med minoritetsspråklig bakgrunn.

På bakgrunn av evalueringer gjort av hvordan vi organiserer videregående opplæring for voksne i Trøndelag, fullføringsreformen og ny opplæringslov, utvikler fylkesdirektøren nå en ny modell for hvordan videregående opplæring for voksne skal organiseres. Hovedmomentene er samkjøring av inntaksprosess og tilbudsplanlegging for voksne og ungdom, samt en mer desentralisert organisering av hvem som gir tilbud og hvor. Det vil si at vi går vekk fra modellen hvor én koordineringsskole i regionen planlegger tilbudene til voksne i regionen, og erstatter denne med en modell med regionale team hvor alle skolene samhandler om tilbudene.

Fylkestinget vedtok i 2021 en egen strategi for opplæring av minoritetsspråklig ungdom og voksne i Trøndelag fylkeskommune³⁶. Strategiens målsetninger følger de forventninger som kvalitetsmeldingen, fullførings- og integreringsreformen legger opp til:

- Flere minoritetsspråklige ungdommer og voksne skal gjennomføre og bestå videregående opplæring
- Flere minoritetsspråklige ungdommer og voksne blir inkludert i arbeids- og samfunnsliv

4.7 Innvandreres deltakelse i arbeidslivet

I regjeringens integreringsstrategi er større deltakelse i samfunns- og arbeidsliv definert som et mål for integreringsarbeidet. Dette kommer også fram i integreringslovens formål:

*"Formålet med loven er at innvandrere tidlig integreres i det norske samfunnet og blir økonomisk selvstendige. Loven skal bidra til at innvandrere får gode norskkunnskaper, kunnskap om norsk samfunnsliv, formelle kvalifikasjoner og en varig tilknytning til arbeidslivet."*³⁷

Én av hovedutfordringene ved integreringen er for lav sysselsetting. En sentral forklaring på dette er at mange, særlig flyktninger, ikke får anerkjent eller mangler den formelle kompetansen som det norske arbeidslivet etterspør.

³⁶ Fylkestingssak 88/21. Se kapittel 4 i temaplanen for en mer omfattende omtale av strategien

³⁷ Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven) § 1.

Varig tilknytning til arbeidslivet er et langsiktig mål, men arbeidslivet er også en svært viktig integreringsarena på veien mot økonomisk selvstendighet. Kunnskap om innvandrernes yrkesdeltakelse i Trøndelag kan dermed også si noe om integrering generelt.

Innvandrere fra Asia, Afrika og Sør- og Mellom-Amerika har lavere sysselsetting

Én måte å se på integrering i arbeidsmarkedet, er gjennom lønnsstatistikk. I 2019 var det under 40% av de mannlige innvandrerne som etter ti års botid hadde nådd medianinntekten på 430 000 kroner i Norge, mens det bare var under 20% av innvandrerkvinnene som hadde nådd dette lønnsnivået.³⁸

Grupper som kommer dårlig ut på arbeidsmarkedsstatistikken, vil som regel både ha dårligere levekår og større vansker med å delta på samfunnets ulike arenaer. Innvandrerbefolkningen er en sammensatt gruppe i så måte, og variasjonen i sysselsettingsgrad er stor. Det generelle bildet er at innvandrere fra Europa og Nord-Amerika har en sysselsettingsgrad på linje med gjennomsnittet i befolkningen, mens innvandrere fra Asia, Afrika og Sør- og Mellom-Amerika ligger vesentlig lavere på statistikken. I gjennomsnitt er ledigheten for disse gruppene tre til fire ganger så høy som i befolkningen som helhet.³⁹

³⁸ By- og regionforskningsinstituttet NIBR 2022: Scandinavian integration policies for refugees

³⁹ NTNU Samfunnsforskning 2015: Prat, les, klikk. Biblioteket som integreringsarena.

Lav sysselsettingsgrad blant flyktninger utgjør en utfordring for integreringen i Trøndelag. I 2021 var bare 54,6% av alle flyktninger i Trøndelag sysselsatt, mens tallet er høyere blant familieinnvandrede (60,7%) og arbeidsinnvandrere (76,4%). Sysselsettingen blant den øvrige befolkningen ligger oppunder 70%. Tendensen er i stor grad den samme i resten av landet som i Trøndelag.

Mange innvandrere er overkvalifiserte for den jobben de gjør

Nasjonal statistikk⁴⁰ viser at det blant innvandrere er en mer enn dobbelt så stor andel som er overkvalifisert for den jobben de har, enn det er blant norskfødte. Andelen overkvalifiserte innvandrere har endret seg relativt lite mellom 2015 og 2021, fra ca. 42 prosent til 40 prosent. For befolkningen ellers har andelen vært rundt 14 prosent i hele denne perioden.

For innvandrere generelt er det en tydelig forskjell i andel overkvalifiserte mellom de med kort og lang botid. Nasjonale tall viser at 54 prosent av de med botid under ti år var overkvalifiserte i gjennomsnitt i perioden 2015-2021, mens for de med botid over ti år var 30 prosent overkvalifiserte.

Overkvalifisering kan ha stor betydning for lønnsnivået. Det er liten forskjell i lønnsnivå mellom høyt utdannede innvandrere og befolkningen ellers i samme yrker. For arbeidstakere med høyere utdanning er det blant overkvalifiserte at vi finner den største forskjellen mellom innvandrere og befolkningen ellers. Overkvalifiserte innvandrere har et betydelig lavere lønnsnivå enn innvandrerne med høyere utdanning som ikke er overkvalifiserte, og de har også et lavere lønnsnivå enn andre overkvalifiserte.

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (tidligere NOKUT) har en egen frivillig godkjenningsordning av høyere utdanning tatt i utlandet. Denne sammenligner utdanningssystemet i landet som søkeren kommer fra, og vurderer så den utenlandske utdanningen opp mot det norske utdanningssystemet. Selv om en utenlandsk utdanning blir godkjent etter denne ordningen, er det fortsatt arbeidsgiver som avgjør om dette er tilstrekkelig eller om det likevel kreves utdanning som er gjennomført i Norge.

Mangfold i arbeidslivet

Mangfold i arbeidslivet handler i et integreringsperspektiv i hovedsak om etnisk mangfold. Mens det meste av øvrig innsats og tiltak på integreringsfeltet går gjennom kommunen, fylkeskommunen eller frivillige organisasjoner, er innsatsen for mangfold i arbeidslivet rettet mot arbeidsgivere. Formålet er å øke bevisstheten hos arbeidsgivere om etnisk mangfold som en ressurs, å øke rekrutteringen av innvandrere til arbeidslivet samt å bidra til at innvandreres kompetanse blir brukt på en god måte i arbeidslivet. Virkemidlene består blant annet av en tilskuddsordning for virksomheter, en veiledningstjeneste for arbeidsgivere, kunnskapsutvikling om mangfold i arbeidslivet samt utdeling av Mangfoldsprisen. Arbeidet for etnisk mangfold i arbeidslivet omfatter også arbeidsinnvandrere og deres familier.

Mangfoldsprisen er statens utmerkelse for fremragende bruk av innvandreres kompetanse i arbeidslivet. Formålet med prisen er å fremme etnisk mangfold, bedre bruk av innvandreres

⁴⁰ SSB 2022: Hvor mange innvandrere er overkvalifisert?

kompetanse og øke rekruttering av innvandrere i arbeidslivet. Dette skal skje gjennom å løfte fram de gode eksemplene på etnisk mangfold i arbeidslivet som kan inspirere andre. Kåringen og utdelingen av prisen blir gjort regionalt av regionale juryer sammensatt av fylkeskommunene, NAV, partene i arbeidslivet og regionale næringsråd eller foreninger. De regionale vinnerne konkurrerer om å vinne de nasjonale prisene, der kåringen og utdelingen blir gjort av en nasjonal jury⁴¹.

Trøndelag fylkeskommune er representert i den regionale juryen for Trøndelag.

Work and live in Trøndelag

Tilstrekkelig og oppdatert arbeidskraft er en forutsetning for innovasjon, omstilling og verdiskaping. Kompetanse- og utdanningspolitikken henger nært sammen med regional planlegging og næringsutvikling. Med regionreformen har fylkeskommunen fått et større strategisk ansvar for den regionale kompetansepolicyen, blant annet for å sikre bedre sammenheng mellom tilbud og etterspørsel av kompetanse og arbeidskraft.

Fylkestinget i Trøndelag har blant annet igangsatt en egen satsning som skal «støtte opp under et velorganisert arbeidsliv, og sikre et seriøst, inkluderende og mindre byråkratisk arbeid med tilførsel av ny utenlandsk arbeidskraft til Trøndelag⁴². Satsningen heter «Work and live in Trøndelag» og skal bidra til at fylkeskommunen tar en aktiv rolle for at innvandrere får jobb og etablerer seg i Trøndelag. Arbeidet skal skje i samarbeid med partene i arbeidslivet og relevante offentlige instanser.

Se også kapittel 3.5 for relevant sysselsettingsstatistikk

⁴¹ NOU 2022:18

⁴² Se FT sak 55/22 Økonomiplan 2023-2026, sak 112/22 (hovedutvalg for næring) og FT sak 53/23

5. NOEN SENTRALE BEGREP

- **Integrering:** For integrering anvender vi definisjonen fra NOU 2011:14 - Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak: «Integrering innebærer en gjensidig tilpasning mellom innvandrere og etablerte befolkningsgrupper, mellom samfunnets flertall og mindretall.»
- **Inkludering:** Begrepene «integrering» og «inkludering» blir ofte brukt om hverandre. «Inkludering» har som regel en bredere tilnærming og handler om å skape et rom der alle har like muligheter og plikter til å bidra og delta i samfunnet. Inkluderingsbegrepet blir i stor grad benyttet i fylkeskommunens arbeid på tvers av sektorer, og når dette begrepet brukes omfatter det som regel også arbeidet med integrering.
- **Mangfold:** Mangfold handler om retten til møte andre mennesker som den man er, uten å møte diskriminering. Flerkulturelt mangfold handler om likeverd og å bli sett på som norsk borger uavhengig av etnisk bakgrunn, kulturelle tradisjoner eller tro og livssyn, eller om en selv har innvandret til Norge eller har foreldre og besteforeldre som er født i et annet land.
- **Innvandrer:** En innvandrer er en person som har opphold og bor i Norge, men er født i utlandet av utenlandskfødte foreldre og fire utenlandskfødte besteforeldre.
- **Asylsøker:** Person som på egenhånd ankommer et annet land og søker om beskyttelse (asyl). Personen omtales som «asylsøker» fram til søknaden om asyl er avgjort.
- **Radikalisering:** En prosess der en person eller gruppe i økende grad aksepterer bruk av vold som virkemiddel for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål, og hvor voldelig ekstremisme kan bli en følge.
- **Diskriminering:** At noen blir behandlet dårligere enn andre, uten at denne forskjellsbehandlingen er saklig, nødvendig og forholdsmessig. Det spiller ingen rolle om hensikten med forskjellsbehandlingen er å diskriminere eller ikke.
- **Negativ sosial kontroll:** Ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk og kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov.
- **Innvandringsgrunn:** Grunn til første innvandring, slik grunnen framkommer i registreringer i utlendingsforvaltningens registre, og slik en ellers kan avlede den til ut fra ulike relevante variabler. Variabelen er altså laget i SSB for demografisk bruk, og avspeiler ikke direkte de juridisk orienterte registreringene i utlendingsforvaltningen.
 - o Arbeidsinnvandrere: Førstegangsinnvandrere som er registrert med arbeid som innvandringsgrunn
 - o Familieinnvandrere: Førstegangsinnvandrere som er registrert som familieegjenforente og familieetablerte
 - o Flyktning: Førstegangsinnvandrere som er registrert som flyktninger, samt familieegjenforente til disse
 - o Utdanning: Førstegangsinnvandrere som er registrert med utdanning, inkl. au pair som innvandringsgrunn.
 - o Andre grunner: Førstegangsinnvandrere som er registrert med andre innvandringsgrunner.
 - o Uoppgitt: Statikken over innvandringsgrunn omfatter innvandrere som har flyttet til Norge første gang i 1990 eller senere. Personer som flyttet til Norge før 1990 har dermed "uoppgitt" som innvandringsgrunn.

FIGUROVERSIKT

Figur 1: Sammenheng mellom integreringsoppgaver etter regionreformen.....	6
Figur 2: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i 2023	10
Figur 3: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Trøndelag, utvikling de siste 23 år, fordelt på regionbakgrunn.....	11
Figur 4: Landbakgrunn til personer bosatt i Trøndelag pr 1/1-2023	12
Figur 5: Fordeling av innvandrere etter innvandringsbakgrunn 2022.....	13
Figur 6: Andel av befolkningen som er innvandrere 2023.....	14
Figur 7: Anmodning, vedtak og faktisk bosetting av flyktninger i kommuner i Trøndelag fram til i dag	15
Figur 8: Bosatte 16-19 åringer i 2022, i promille av innbyggertall i fylket.....	16
Figur 9: Andel innvandrere (16 år eller eldre) som har høyere utdanning 2023	18
Figur 10: Utdanningsnivå til personer 16 år og eldre, bosatt i Trøndelag 2021, fordelt etter innvandringskategori.....	19
Figur 11: Andel av personer 16-24 år i Trøndelag som er i videregående skole, gjennomsnitt siste 3 år	20
Figur 12: Andel av innvandrere 16-24 år som fullførte videregående innen fem år fra oppstart	20
Figur 13: Andel av personer 16-24 år i Trøndelag som fullførte videregående innen fem år fra oppstart	21
Figur 14: Antall sysselsatte innvandrere i Trøndelag 2001-2022	22
Figur 15: Andel innvandrere blant sysselsatte pr 4. kvartal 2022.	23
Figur 16: Andel av innvandrere 15-74 år som var i arbeid per 4. kvartal 2022.....	24
Figur 17: Sysselsettingsgrad for innvandrere (15-74 år) i 2021, fordelt på verdensdel.....	25
Figur 18: Sysselsettingsgrad (15-74 år) i Trøndelag i perioden 2001-2022, etter innvandrergruppe	26
Figur 19: Innvandrere fordelt etter botid i Trøndelag i 2023.....	27
Figur 20: Andel sysselsatte etter innvandringsgrunn i Trøndelag 2021.....	28
Figur 21: Yrker med flest lønnstakere som er innvandrere i Trøndelag pr. 4. kvartal 2021	29
Figur 22: Skoler med innførings- eller kombinasjonstilbud høsten 2023.....	42

Trøndelag fylkeskommune
Trööndelagen fylhkentjielte